

22 gennaio 1171

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 54. Diplomatico generale n. 550.
1171 gennaio 22 stile pisano=stile comune. Indizione 4. CORTA.

Edizioni:

P. VIGO, *Documento del secolo XII, relativo ad Antignano*, in: *Miscellanea di Storia e di Erudizione Livornese*, anno I (1910), FASC. 6, PP. 90-2.

Note;

Copia autentica del XIII secolo. La firma di Ranieri Sasso è autentica: di sua mano è steso tutto il documento comprese le firme dei testimoni e la sottoscrizione del notaio originale, Marignano.

La terza sottoscrizione notarile fa riferimento al periodo 1209-1218, cioè dalla incoronazione di Ottone IV di Brunswick alla sua morte.

Sul verso di mano del XV sec.: «*Donazione inter vivos facta per Ildobrandino conte et Maria contessa Aldobrandescha et Guido di Orbitello allo spedale di san Lunardo di Stagno di tutta la terra allata alla chiesa quanto potevano lavorare paia sei di buoi in Montemaximo loco dicto Untugnano. Rogata per ser Ranieri di Sasso da Ripa d'Arno. XX di gennaio 1171 n. d.*».

Regesto:

Il conte palatino Ildebrandino figlio del fu conte Uguccione, Maria sua moglie contessa della famiglia Aldobrandesca e figlia del fu conte Alberto di Prata, e Guido visconte di Orbetello offrono alla chiesa di san Leonardo di Stagno il luogo detto Untoagnano con la chiesa, con tanta terra che basti per lavorarsi con sei paia di buoi.

Fatto in Pisa vicino alla chiesa di sant'Alessandro.

Rogò Marignano notaio dell'imperatore Federico.

Copia autentica:

In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo primo, undecimo Kalendas februarii, indictione quarta.

Manifesti sumus nos Ildebrandinus, dei gratia comes palatinus, filius quondam comitis Uguccionis, et Maria eius uxor, gloriosa comitissa totius Ildebrandesche et filia quondam comitis Alberti Pratensium, et Guido, nobilis vicecomes de Orbitello, quia consentiente michi iamdictae contisse Marie suprascripto comite Ildebrandino viro meo, ubi etiam interfuit notitia Marignani iudicis domini imperatoris a quo secundum legem interrogata sum et cognita nullam me pati violentiam, set pura et integra mea bona voluntate secundum edicti paginam, per hanc cartam, pro remedio animarum nostrorum antecessorum et pro redimendis peccatis nostris et ut nobis deus et filiis et filiabus nostris nostrisque heredibus et proheredibus semper tribuat suam gratiam et salutis augmentum, damus et offerimus omnipotenti deo et ecclesie sancti Leonardi de Stagno et tibi donno Petro, venerabili hospitalario hospitalis de Stagno, recipienti pro iamdicta ecclesia et hospitali predicto et eorum nomine, locum dictum Unctumagnanum sicut villa fuit, cum ecclesia et cum tanta terra quanta bene sufficiat ad laborandum ad sex paria boum, ut admodo sit iamdictae ecclesie et hospitalis prefati ad laborandum et retinendum et usufructuandum et faciendum de eo quicquid iamdictis hospitaleriis placuerit absque omni calumpnia.

Et ab hac hora in antea nec nos nec nostri heredes nec aliqua submissa persona pro nobis imbrigabimus vel molestabimus predicta vel aliquid predictorum prefato hospitali nec iamdictae ecclesie neque tibi Petro predicto hospitalario iamdicti hospitalis neque tuis successoribus vel quibus dederitis vel habere decreveritis. Et si omni tempore inde taciti et contenti non fuerimus et si iamdicta imbrigata vel molestata vobis fuerint et ea vobis ab omni contradicente persona disbrigare non potuerimus, spondemus nos nostrosque heredes tibi iamdicto Petro hospitalario tuisque successoribus componere et dare penam argenti optimi librarum centum et pena soluta hec omnia firma permaneant.

Preterea damus potestatem et ius tibi suprascripto Petro hospitalario tuisque successoribus ut omnia pecora et bestie universe dicti hospitalis et suprascripte ecclesie in predictis locis et eorum territorio libere pascere possint et sine omni pretio.

Et sic precipimus tibi suprascripto Petro hospitalario intrare in possessionem suprascriptorum omnium pro suprascripto hospitali et ecclesia et eius nomine possidere.

Hec omnia taliter nos iamdicti comes Ildebrandinus et comitissa Maria eius uxor et Guido vicecomes de Orbitello scribere rogavimus Marignanum iudicem et notarium donni Frederici Romanorum imperatoris.

Actum Pisis, Ponti, in domo Gerardi filii quondam Curtisveteris Gualandi prope ecclesiam sancti Allexandri.

Signa + manuum suprascripti comitis Ildebrandini et comitisse Marie et Guidonis vicecomitis de Orbitello, qui hanc cartam fieri rogaverunt.

Signa + manuum Ugonis Longi quondam Signorecti et Ildebrandi nepotis episcopi de Thoana et Viviani de Colle quondam Rogerii de Colle, testium rogatorum.

(S) Ego Marignanus, iudex et notarius donni Frederici Romanorum imperatoris, hanc cartam scripsi, complevi, dedi.

(S') Ego Rainerius filius quondam Sassi de Ripa Arni, domini Henrici serenissimi Romanorum imperatoris notarius, autenticum huius vidi et legi et fideliter exemplavi.

(S'') Ego Papinianus quondam Manni notarii, domini Ottonis dignissimi Romanorum imperatoris notarius, autenticum huius vidi et legi ideoque fideliter huic subscripsi.

18 aprile 1171

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 65. Diplomatico generale n. 569.
1172 aprile 18 stile pisano. Indizione 4. CORTA.

Regesto:

Alberio del fu Alberio e suo figlio Bandino vendono a Pietro Cigolo, che compra per lo spedale di Stagno, un pezzo di vigna posto vicino alla chiesa di santa Giulia di Livorno nel luogo detto Trebialdule, al prezzo di 40 soldi.

Bima moglie di Alberio e Bonasoror moglie di Bandino confermano la vendita.

Fatto in Livorno, in Trebialdule.

Rogò Guido notaio della sede apostolica.

Originale:

(S) In nomine dei eterni et salvatoris nostri Iesu Christi. Anno salutifere incarnationis eiusdem millesimo centesimo septuagesimo secundo, indictione quarta, quartodecimo Kalendarum madii.

Manifesti sumus nos Alberius quondam Alberii et Bandinus filius eius quia, communiter et consentiente michi iascripto patre meo, per hanc cartulam vendimus et tradimus tibi Petro Cigulo, ementi et recipienti pro ipso hospitali sancti Leonardi de Stagno, unam integram petiam de terra, que est vinea, posita prope ecclesiam plebis sancte Iulie de Liburna in loco ubi dicitur Trebialdule, que tenet unum caput a meridie in via publica, aliud in terra Guidonis et Tadi quondam Ughicionis, latus ab occidente in terra Pellarii quondam Gualandi, aliud vero latus tenet in terra et casa iascripti hospitalis sancti ¹ Leonardi de Stagno.

Predictam itaque petiam de terra, qualiter ab omni parte circumdata est per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus suis et cum omni iure, pertinentia et proprietate sua, ut dictum est, tibi iamdicto Petro, pro iascripto hospitali beati Leonardi de Stagno ementi, vendimus atque tradimus pro pretio quadraginta solidorum, quos a te iamdicto Petro Cigulo, pro iascripto hospitali solvente, in veritate et non spe future numerationis accepisse et solutos nobis esse confitemur in prefinito.

Quam nostram venditionem et traditionem, si nos qui super Bandinus et Alberius vel nostri heredes sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere quesierimus quolibet ingenio tibi qui supra Petro Cigulo aut predicto hospitali vel rectoribus iascripti hospitalis aut cui vos dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores et defensores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondemus nos nostrosque heredes composituros vobis iascriptam nostram venditionem in duplum in consimili loco, sub estimatione ² qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hanc cartulam Guidonem, apostolice sedis notarium, scribere rogavimus.

Et incontinenti iascriptum Petrum predictus Alberius et Bandinus filius eius corporaliter ad proprietatem suprascripti hospitalis in possessionem iascripte terre miserunt.

Actum in iascripta via prope iascriptam terram.

+ Signa manuum iascriptorum Alberii et Bandini filii eius, qui hanc cartulam fieri rogaverunt.

+ Signa manuum Aimerighi quondam Pagani et Guiciardis quondam Iohannis et Baldinelli quondam Cocti et Guillielmi quondam Alberti et Rollandini Brigallomo, rogatorum testium.

Et eodem die, parvo habito intervallo, Bima uxor iascripti Alberii et Bonasoror uxor iascripti Bandini, iascriptis viris earum eisdem uxoribus suis consentientibus, confirmaverunt et ratam habuerunt iascriptam venditionem ab eis factam et omni suo iuri et rationibus in eadem terra eis competentibus renunciaverunt. Et hoc coram iascriptis testibus.

(S) Ego Guido, apostolice sedis notarius, post traditam complevi et dedi.

---

¹ Nicolai cancellato.

² Ripete in duplum in consimili loco sub estimatione.

31 gennaio – 1 febbraio 1172

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 63. Diplomatico generale n. 566.
1172 gennaio 31 stile pisano=stile comune. Indizione 5. LUNGA.

Regesto:

Ormanno di Paganello e Ugolinella sua moglie figlia del fu Ugo di Lamberto vendono allo spedale di Stagno e per esso a frate Pietro Parvo due pezzi di terra posti a Maliavacca, per il prezzo di 86 lire e 8 soldi.

Fatto in Pisa in Porta Aurea vicino alla chiesa di san Frediano.

Rogò Marignano giudice e notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno dominice incarnationis millesimo centesimo septuagesimo secundo, pridie Kalendas februarii, indictione quinta.

Manifesti sumus nos Ormannus filius Paganelli et Ugolinella iugalis eius et filia quondam Ugonis Lamberti, quia consentiente michi iamdictæ Ugolinellæ suprascripto Ormanno viro meo, ubi etiam interfuit notitia Marignani iudicis donni imperatoris a quo secundum legem interrogata sum et cognita nullam me pati violentiam set pura et integra mea bona voluntate secundum edicti paginam, per hanc cartam vendimus et tradimus tibi Petro Parvo, fratri hospitalis de Stagno, ementi et recipienti pro Petro hospitalerio suprascripti hospitalis et pro ipso hospitali, duas petias de terris aratoriis, positas in loco dicto Maliavacca.

Quarum prima petia tenet ambo capita in viis publicis, latus vero unum orientis in terra filiorum quondam Gaitani, alterum latus in terra Ugonis de Carraria.

Secunda petia posita ibi prope, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput meridiei cum uno latere in terra Teuperti quondam Dodonis et consortum, alterum latus in terra ecclesiæ et monasterii sancti Pauli de Ripa Sarni. Et sunt inter ambas petias per mensuram ad iustam perticam mensurariam statoria triginta et sex, minus denarii octo.

Predictas itaque duas petias de terris, qualiter ab omni parte circumdate sunt et mensurate per suprascripta loca, in integrum cum inferioribus et superioribus suis seu cum finibus et ingressibus suis et cum omni iure et proprietate et actione et pertinentia sua tibi iamdicto Petro Parvo, pro suprascripto Petro hospitalerio prefati hospitalis et pro ipso hospitali, ut dictum est, vendimus et tradimus.

Insuper omnia iura et actiones que nobis inde competunt in rem vel in personam vel mixtam, directam vel utilem, contra quamcunque personam vel locum, ratione possessionis vel gratia proprietatis tibi iamdicto Petro Parvo, recipienti pro prefato hospitalerio suprascripti hospitalis et pro ipso hospitali, damus, cedimus et concedimus et mandamus ut his, nomine prefati Petri hospitalerii iamdicti hospitalis et pro suprascripto hospitali, agas et experiaris.

Pro qua vero nostra venditione et traditione, confitemur in veritate et non spe future numerationis accepisse a te iamdicto Petro Parvo nomine certi pretii libras octuaginta et sex et solidos octo bonorum denariorum nostre nunc currentis monete.

Quam nostram venditionem et traditionem, si nos iamdicti iugales vel nostri heredes sive cui eam nos dedissemus aut dederimus retollere vel subtrahere aut minuere vel impedire aut imbrigare sive molestare quesierimus quolibet ingenio tibi iamdicto Petro Parvo vel tuis successoribus aut prefato Petro hospitalerio vel eius successoribus sive cui eam dederint vel habere decreverint, et si nos vel nostros heredes exinde actores vel defensores dare voluerint et eam ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondemus nos nostrosque heredes stipulatione sollempniter interposita tibi iamfatto Petro Parvo tuisque successoribus componere suprascriptas res venditas in duplum ¹ in consimili loco sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et sic precipimus tibi sepedicto Petro Parvo ut in possessionem iamdictarum petiarum terrarum corporaliter, nomine prefati Petri hospitalerii et suprascripti hospitalis, intres et possideas. Hoc

---

¹ in duplum *ripetuto*.

quoque salvo nos iamdicti iugales precipimus tibi Comiti de Cisanello quondam Gerardi ut nostra vice prefatum Petrum Parvum corporaliter in possessionem suprascriptarum petiarum terrarum, pro iamdicto Petro hospitalerio et pro suprascripto hospitali. mittas.

Hęc omnia taliter nos commemorati iugales scribere rogavimus Guinibaldum, scribam, notarium donni imperatoris, et Marignanum, iudicem et notarium donni Frederici Romanorum imperatoris.

Actum Pisis in Porta Aurea, in domo suprascriptorum iugalium, prope ecclesiam sancti Fridiani.

Signa manuum suprascriptorum iugalium, qui hanc cartulam fieri rogaverunt.

Signa manuum Coppe quondam Uberti et Sambaci quondam Bernardi et Mutuli quondam Guerri et Angeli quondam Iohannis et Iohannis Cavalerii quondam item Iohannis et suprascripti Comitis de Cisanello, rogatorum testium.

Preterea ego Lotterius quondam Ugonis Lamberti promitto me meosque heredes stipulatione sollempni tibi iamdicto Petro Parvo, fratri suprascripti hospitalis, tuisque successoribus esse actorem ed defensorem tibi Petro Parvo tuisque successoribus et iamdicto hospitalerio Petro eiusque successoribus et prefato hospitali de suprascriptis petiis terrarum ab omni homine. Et si non, promitto me meosque heredes daturum et soluturum tibi iamdicto Petro Parvo tuisque successoribus penam dupli suprascriptarum petiarum terrarum.

Postea vero secunda die, id est ipsa die Kalendarum februarii, prefatus Comes, mandatum suprascriptorum iugalium secutus, misit dictum Petrum Parvum in possessionem suprascriptarum petiarum terrarum corporaliter nomine prefati Petri hospitalerii et suprascripti hospitalis, me Marignano iudice et Ugone quondam Gualfredi et Petro quondam Ildebrandi, presentibus et specialiter ad hęc rogatis testibus.

(S) Ego Marignanus, iudex et notarius donni Frederici Romanorum imperatoris, in hac carta a me et iamdicto Guinibaldo, scriba, notario, rogata et ab eodem scripta subscripsi.

(S) Ego Guinibaldus, scriba, notarius donni imperatoris, hanc cartam scripsi, complevi et dedi.

14 marzo 1172

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 64. Diplomatico generale n. 568.
1172 marzo 14 stile pisano=stile comune. Indizione 5. LUNGA.

Note:

Falso ? Scrittura di Bernardo notaio ?

Regesto:

Villano arcivescovo di Pisa, con il consenso e il volere di prete Ugo piovano e dei canonici della chiesa di Calci, dona allo spedale di san Leonardo di Stagno un intero pezzo di terra che è parte del Tombolo, non molto distante da detto ospedale, descritto nei suoi confini.

Fatto nel chiostro della pieve di Calci.

Rogò Pietro giudice ordinario e tabellione dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo secundo, indictione quinta, pridie Idus martii.

Quoniam dignum atque deo placabile fieri dignoscitur archiepiscopos, episcopos et prelatos hospitalibus et sanctis locis atque venerabilibus ad dei honorem dedicatis, dei amore de suis largiri atque tribuere, quatenus semper crescant et in donis caritatis valeant permanere, ideo siquidem ego Villanus, dei gratia beate Marie Pisane ecclesie archiepiscopus, omnibus notum et manifestum fieri volo quod per hanc cartulam do et trado inrevocabiliter atque largior in perpetuum tibi Petro Cigolo cammarario hospitalis beati Leonardi de Stagno, recipienti procuratorio nomine pro Petro rectore ipsius hospitalis, ad opud eiusdem ospitalis propter pauperum sustentamentum, consensu et voluntate presbiteri Ugonis plebani de Calci et suprascripte ecclesie canonici, et etiam pro anime mee remedio, offero et concedo unam integram terre petiam, que est pars quedam Tumuli, cum omnibus que supra se habet, et est non longe a suprascripto hospitali, tenens unum capud in Stagno dal Foscolo, alterum in mari, latus vero unum adheret terre eiusdem hospitalis a me sibi olim date, alterum vero latus applicatur terre quam michi reservo ubi novitur a te *****.

Predictæ vero mee dationi et offertioni et inrevocabiliter largitioni immisceo et comprehendo inferiora, superiora, terminos et introitus ipsi terre pertinentes. Iura etiam et actiones utiles, directas et mixtas, que mihi inde competunt, tibi cedo, nomine suprascripti Petri, ad opud suprascripti hospitalis recipienti, sic videlicet ut ab hac hora in antea sit proprius iuris ipsius hospitalis, tali pacto ut nullus predicti loci rector ipsam terram possit alienare, sed semper et in perpetuum propria ipsius loci ad pauperum utilitatem permaneat, exceptato tamen iure archiepiscopatus de lontreareis piscationis suprascripti Foscoli, quod firmum mihi reservo.

Quam ob rem ego prefatus archiepiscopus obligo me et meos successores et promitto atque spondeo tibi prefato Petro stipulanti nomine rectoris suprascripti loci ad opud ipsius loci per stipulationem ad penam dupli, quod si aliquo tempore ego predictus archiepiscopus vel meus successor predictam terram causaverimus aut egerimus vel imbrigaverimus aut si nostrum datum vel factum huic oblationi et dationi contrarium apparuerit eamque ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus ad opud ipsius hospitalis componere ad opud ipsius hospitalis eiusdem hospitalis rectoribus prefatam terre petiam in duplum, qualis tunc fuerit extimata, in ferquido loco, et insuper argenti optimi libras decem.

Et sic te, nomine predicti rectoris, in ipsius terre possessionem corporaliter ingredi precipio, sicque suprascripta omnia Petrum iudicem et notarium scribere rogavi.

Acta sunt predicta in claustro plebis de Calci, presentibus suprascripto Ugone plebano et Pisano canonico atque presbiteris Rustico, Iohanne et Gualfredo, eiusdem plebis, et Martino Vicarensi vocato Tinioso et Romano quondam Dominici atque Iohanne quondam Petri, ad hec vocatis et rogatis testibus.

Postea vero paulo, existentibus annis domini millesimo centesimo septuagesimo tertio, indictione quinta, pridie Kalendas aprilis, suprascriptus Petrus cammerarius, secutus mandatum suprascripti archiepiscopi, intravit corporaliter in suprascripte terre possessionem, nomine suprascripti hospitalis, et insuper apprehensa manu suprascripti Petri rectoris ipsum Petrum rectorem pro ipso hospitale intransitum prefatus Petrus cammararius in ipsius petie induxit possessionem, presente me Petro iudice suprascripto et presentibus Caballo quondam Guidonis, Bernardino de Colle quondam Henrigetti Patrignonis, Stratume de Montemaximo filio Guilielmi, Iohanne Pisano quondam Iohannis filio et Bonaventura de Chinthica, ad hec specialiter vocatis et rogatis testibus.

Unicuique legenti pateat quod predicta petia est a capite Stagni de Foscolo pertiche trecentum et a capite maris pertiche trecentum et octo.

+ Ego Villanus Pisanorum archiepiscopus subscripsi.

(S) Ego Petrus, domini Frederici Romanorum imperatoris ordinarius iudex et tabellio, suprascripti archiepiscopi rogatu, hanc cartulam scripsi [et post] traditam complevi et dedi.

12 maggio 1172

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 73. Diplomatico generale n. 590.
1173 maggio 12 stile pisano. Indizione 6. LUNGA.

Regesto:

Villano arcivescovo di Pisa dona allo spedale di san Leonardo di Stagno la quarta parte di un callare posto in Stagno, chiamato Fibbiale.

Fatto nel chiostro della pieve di Calci.

Rogò Pietro giudice ordinario e notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo tertio, indictione quinta, quarto Idus madii.

Dignum et deo placabile fieri non ignotarur archiepiscopos, episcopos et prelatos sanctis et venerabilibus ecclesiis et hospitalibus per loca sua ad dei honorem edificatis de suis facultatibus largiri, offerre et inrevocabiliter dare, ut semper crescant et in dono caritatis augmentando permaneant, ideo siquidem ego Villanus in dei omnipotentis nomine, sua gratia beate Marie Pisane maioris ecclesie archiepiscopus, tibi Petro Cigolo cammerario venerabilis hospitalis de Stagno, edificati ad dei honorem et sancti Leonardi iuxta ipsam aquam de Stagno, recipienti pro Petro rectore eiusdem loci, ad dei honorem et ad opud eiusdem hospitalis propter pauperum sustentamentum ibi pro tempore essentium, do et inrevocabiliter trado et pro anime mee salute largior et ipsi loco offero quartam partem pro indiviso unius callaris cum aqua et terra superius et inferius et omni iure et actione sibi pertinente, quam habebam in suprascripta aqua de Stagno et usque modo ad meum usum tenueram, quod vocatur Fibbiale.

In hac mea donatione, largitione et offertione immisceo et comprehendo inferiora, superiora, terminos et introitus ipsi quarte parti predicti callaris pertinentes. Iura etiam et actiones inde michi pro suprascripto archiepiscopatu subpeditantes in hac datione comprehendo, ut ab hac hora in antea predicta callarius pro indiviso pars quarta propter pauperum sustentamentum¹ sit proprii iuris vestri hospitalis ad habendum, possidendum, usufructuandum, tenendum et quicquid inde volueritis faciendum ad predicti loci melioramentum, ita tamen quod nec vobis nec alicui ipsius hospitalis rectori, successori vestro, aliquo modo ipsam pignorare aut in feodum alicui dare vel alienare liceat.

Quod si facere presumeret, hec datio adnichiletur et ad nostram nostrorumque successorum manus deveniat.

Qua propter si contra quod dixerim ego predictus archiepiscopus vel meus successor predictam callaris quartam partem aliquo modo egerimus, imbrigaverimus aut retollere contra quod dictum est presumpserimus per nos vel per ullam nostram sumissam personam, et si inde nostrum datum aut factum apparuerit quod huic dationi noceat, et eadem ab omni homine si defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo et per stipulationem promitto tibi Petro Cigolo, stipulanti nomine ipsius Petri rectoris, ad opus vestri hospitalis, me meosque successores vobis et vestris successoribus componere suprascriptam meam dationem et offertionem in duplum in ferquido loco, sub estimatione prout tunc fuerit, pene nominis.

Et sic te Petrum pro ipso hospitali in eius possessionem corporaliter intrare precipio et ipsum Petrum rectorem suo nomine intrare posse constituo et ut tu illum ibi mittas tibi precipio.

Sicque suprascripta omnia Petrum iudicem et notarium scribere rogavi.

Actum in claustris plebis de Calci, presentibus presbitero Paulo et Mauro monaco, presentibus etiam Tedaldo notario et Ildebrando tunc consule de Calci quondam Bonfilii filio et Guidone eius socio quondam Lamberti, ad hec specialiter vocatis et rogatis testibus.

Paulo post, videlicet eisdem annis domini et indictione, Idus vero suprascripti mensis, predictus Petrus rector suprascripti hospitalis et idem Petrus Cigolus, nomine ipsius hospitalis, intraverunt in

---

¹ Propter pauperum sustentamentum è sottolineato nella pergamena.

ipsius callaris quarte partis pro indiviso possessionem, coram me Petro iudice suprascripto, presentibus etiam Martino serratore quondam Gerardi et Landulfo serratore quondam Iohannis et Albertino quondam Guidocti de Montescutario et Gerardo quondam Guidonis, ad hec specialiter vocatis et rogatis testibus.

+ Ego Villanus Pisanus archiepiscopus subscripsi.

(S) Ego Petrus, domini Frederigi Romanorum imperatoris ordinarius iudex et tabellio, hanc dationis et inrevocabiliter traditionis et largitionis atque offertionis cartulam scripsi et post traditam complevi et dedi.

10 giugno 1172

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 74. Diplomatico generale n. 591.
1173 giugno 10 stile pisano. Indizione 5. CORTA.

Regesto:

Rosso di Conte e Bella sua moglie figlia del fu Grunio vendono allo Spedale di san Leonardo di Stagno un pezzo di terra posto nel Pian di Porto, non molto distante dalla chiesa di santa Giulia di Livorno, di staiores 4 e panori 43 e 1/3, al prezzo di soldi 31.

Fatto in Pisa in Kinthica vicino alla chiesa di san Sebastiano.

Rogò Pietro giudice ordinario e notaio dell'imperatore Federigo.

Originale:

(S) In nomine domini nostri dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo tertio, indictione quinta, quarto Idus iunii.

Hac publica litterarum serie notum omnibus et manifestum sit quod nos Rubeus Comitum filius et Bella uxor eius et filia quondam Grunii, quia consentiente michi suprascripte Belle predicto viro meo, sub notitia et interrogatione Petri iudicis a quo secundum leges interrogata et cognita sum me nullam pati violentiam sed pura et libera mea bona voluntate secundum edicti paginam, nos predicti iugales comuniter et consentientes per hanc cartulam vendimus tradimusque tibi Petro cammerario hospitalis sancti Leonardi de Stagno, hedificati iuxta ipsam aquam de Stagno, ementi nomine Petri rectoris ipsius loci, ad honorem dei et pauperum sustentamentum, unam integram terre petiam, positam in Planurra de Portu non longe ab ecclesia sancte Iulie de Livorna, cuius unum capud adheret terre Marchionum, alterum in terra Ugonis comitis quondam Maleparute, latus vero unum applicatur terre hospitalis vestri, alterum miscet cum Rivo Sicco; et est per mensuram stariora quatuor et panora quatuor et unius panori pars tertia.

Pro pretio bonorum denariorum solidorum triginta unius denariorum, quod in veritate a te nobis solutum et inde pacatum esse hoc in scripto publico profiteamur.

In hac nostra venditione comprehendimus et immiscemus inferiora, superiora, terminos et introitus ipsi terre petie pertinentes. Iura etiam et actiones utiles, directas et mixtas, que nobis inde subpeditant, cedimus tibi. Et in hac nostra venditione comprehendimus ut in vestro nomine agere et experiri possis tamquam procurator in sua constitutus.

Quam nostra venditionem et traditionem, si nos predicti vendentes vel nostri heredes sive cui nos dedissemus aut dederimus tibi suprascripto emptori pro ipso hospitali et ipsi Petro, eiusdem hospitalis rectori, aut eius successoribus seu cui dederitis vel habere decreveritis retollere vel minuere, causari aut molestare quoquo modo seu ingenio quesierimus, et etiam si eandem ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondemus et per stipulationem sollempnem tibi suprascripto modo stipulanti promittimus nos et nostros heredes tibi et ipsi Petro et vestris successoribus componere suprascriptam nostram venditionem in duplum in ferquido loco, sub estimatione qualis tunc fuerit, pene nomine.

Et sic te corporaliter et nomine ipsius Petri rectoris pro ipso hospitali in eius possessionem ingredi precipimus.

Sicque suprascripta omnia Petrum iudicem et notarium scribere rogavimus.

Actum Pisis in Chinthica, prope ecclesiam sancti Sebastiani, in domo suprascriptorum vendentium, presentibus Guidocto quondam Guidonis et Albertono quondam Guidonis atque Calvo quondam Opithonis, ad hec specialiter vocatis et rogatis testibus.

Postea vero, currentibus eisdem annis et indictione, Idus suprascripti mensis, predictus Comes, pater suprascripti Rubei, ipso Rubeo presente, huic venditioni facte ab ipso Rubeo sibi in omnibus et per omnia consensum prebuit et eandem venditionem in omnibus et per omnia confirmavit et prescriptum pretium inde datum in suam utilitatem versum esse confessus est et de prescripta terra insertam per stipulationem se cum ipso Petro habentem se auctorem et defensorem constituit et ut in

possessionem Petrus prescriptus Cigolus eiusdem loci cammerarius in ipsa terra intraret pro hospitali sibi precepit.

Hoc actum est apud Livornam in domo suprascriptorum, presentibus Petro Rodulfuccii filio et Fabro fornario quondam Frediccionis, ad hec rogatis testibus.

Ipsa vero Petrus, suprascriptorum omnium vendentium mandatum secutus, presentibus Ciabatto quondam Benedicti et Gerardo quondam Rigoli et Rolandino de Livorna, incontinenti intravit in ipsius terre possessione, me etiam Petro ibi presente et inspiciente.

(S) Ego Petrus, domini Frederigi Romanorum imperatoris ordinarius iudex et notarius, prefatis ut iudex interrogans in[terfui] et hanc cartulam scribere rogatus scripsi et post traditam complevi et dedi.

21 maggio 1173

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 84. Diplomatico generale n. 609.
1174 maggio 21 stile pisano. Indizione 6. CORTA.

Regesto:

Villano, arcivescovo di Pisa, primate della chiesa di Sardegna e legato della santa romana chiesa, col consiglio di Conte vicedomino, dona allo spedale di Stagno un pezzo di terra posto nei confini di Stagno.

Fatto nella chiesa di san Leonardo di Stagno.

Rogò Adamo notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo quarto, duodecimo Kalendas iunii, indictione sexta.

Manifestus sum ego Villanus, dei gratia Pisane ecclesie archiepiscopus et Sardinee primas et sancte Romane ecclesie legatus, licet inmeritus, quia communi consilio Comitis vicedomini per hanc cartulam dono et trado tibi Petro, domino et rectori hospitalis de Stagno, unam petiam terre que est posita in confinibus Stagni, que tenet unum caput ex septentrionali parte in Stagno, aliud a meridie in terra sancte Marie, latus unum coheret Cataratto, aliud iungitur terre sancte Marie; et est per mensuram stariora *****.

Predictam petiam terre, qualiter ab omni parte circumdata et mensurata est per designata loca, in intergum cum inferioribus et superioribus et finibus et accessionibus et ingressibus suis et cum omni iure et proprietate sua tibi imadicto Petro, domino et hospitalis rectori, dono et trado. Et cedo atque mando tibi omne ius, actionem directam seu utilem michi inde pertinentem et te in rem tuam facio procuratorem ut in rem tuam procurator constitutus tuo nomine directe et utiliter possideas.

Pro qua mea donatione et traditione recepi meritum unum anulum aureum in prefinito.

Quam meam donationem et traditionem, si ego iamscriptus archiepiscopus Villanus vel meus successor sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere presumpserimus per aliquod ingenium tibi prefato Petro hospitalis rectori vel tuis successoribus aut cui vos eam deritis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo ego una cum meis successoribus stipulatione a te inserta componere tibi iamdicto Petro hospitalis rectori et tuis successoribus et quibus dederitis iamscriptam meam donationem et traditionem in duplum in ferquido loco, sub extimatione¹ qualiter tunc fuerit.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Adam notarium domini imperatoris, tali tenore quod michi non liceat nec alicui meo successoribus auferre nec tibi liceat nec alicui tuo successoribus vendere nec alienare.

Actum in ecclesia sancti Leonardi de Stagno.

Signum manus Villani archiepiscopi, qui hanc cartulam fieri rogavit.

Signa manuum Galgani subdiaconi sancte Marie maioris ecclesie, sacerdotis Pauli, Terolfi quondam Odimundi, Alferii quondam Cole, Petri quondam Guilielmi, Villani quondam Comitis et aliorum plurium rogatorum testium.

(S) Ego Adam, notarius domini imperatoris Frederici, post traditam complevi et dedi.

---

¹ extimatione.

11 novembre 1173

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 89. Diplomatico generale n. 621.
1174 novembre 11 stile pisano. Indizione 7. CORTA.

Regesto:

Il conte Ranieri del fu Malaparuta dona allo spedale di san Leonardo di Stagno un pezzo di terra posto nei confini di Montemassimo vicino alla chiesa di santa Maria, della misura di 6 staia.
Fatto in Kinzica vicino alla chiesa di santa Cristina.
Rogò Guido giudice ordinario e notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo quarto, tertio Idus decembris, indictione septima.

Manifestus sum ego Rainerius comes quondam Maleparute quia per hanc cartulam inrevocabiliter pro anime mee remedio dono et trado tibi Sismundo, dedito servitio dei et sancti Leonardi hospitalis de Stagno, recipienti ad proprietatem iascripti hospitalis, unam integram petiam terre laboratorie, posite in confinibus Montis Maximi prope ecclesiam sancte Marie, et tenet unum caput in via publica, aliud vero caput cum uno latere in terra mea et Ugonis germani mei est situm, aliud vero latus coheret terre iascripti Ugonis; et est per mensuram ad iustam seminaturam statoria sex.

Predictam integram petiam terre laboratorie, qualiter ab omni parte circumdata et mensurata est per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus et finibus et accessionibus et ingressibus suis et cum omni iure, proprietate et actione ac pertinentia sua tibi dicto Sismundo, recipienti pro iascripto hospitali, dono et trado pro anime mee remedio.

Quam meam donationem et traditionem, si ego dictus donator vel meus heres sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere quesierimus per aliquod ingenium predicto hospitali vel eius rectoribus sive cui ipsi dederint vel habere decreverint, et si nos exinde auctores dare voluerint et eam ipsis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo ego predictus donator una cum meis heredibus, stipulatione a te dicto Sismundo pro iascripto hospitali et eius rectoribus sollemniter inserta, componere iascripti hospitalis rectoribus predictam meam donationem et traditionem in duplum in consimili loco, sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Guidonem domini imperatoris iudicem et notarium.

Actum in Quinthica, prope ecclesiam sancte Christine, in via que est a muro Arni.

Signa manus iascripti donatoris, qui hanc fieri rogavit cartulam et predictum Sismundum vicedominum Petri de Stagno, ecclesie et hospitalis rectoris, ad proprietatem iascripti hospitalis investivit et rectores eiusdem hospitalis per se eandem possessionem intrare precepit, quatinus de cetero iure hospitalis proprio possideant.

Signa manuum Guinithelli et Paganelli germanorum quondam Sismundi, Martini monetarii quondam Guidonis atque Villani dicti Muscelife, rogatorum testium.

(S) Ego Guido, domini imperatoris Frederici iudex ordinarius et notarius, post traditam, complevi et dedi.

21 agosto – 23 ottobre 1174

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 91. Diplomatico generale n. 632.
1175 agosto 21 stile pisano Indizione 7. LUNGA.

Regesto:

Conte vicedomino dopo l'oblazione fatta al medesimo, ricevente per l'arcivescovado di Pisa, da Ermellina del fu Ugo di Paccia, da Boso di Quentia e da Plebano de Mathano, concede allo spedale di san Leonardo di Stagno lo spedale e chiesa di Nidocorbi con tutte le sue pertinenze.

Fatto in Pisa.

Rogò Alberto notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Ihesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo quinto, indictione septima, duodecimo Kalendas septembris.

Ex hac publica serie litterarum omnibus evidenter clarere appareat quod ego dominus Comes, vicedominus, post dationem et oblationem quam domina Ermellina et Ugo de Paccia, Bosus de Quentia et Plebanus de Mathano fecerunt michi pro domino Villano reverentissimo archiepiscopo Pisano et pro archiepiscopatu sancte Marię, ego pro ipso archiepiscopo et pro eodem archiepiscopatu do et concedo tibi Petro de Stagno dicto et tuis catholicis successoribus, recipienti pro hospitali et ponte de Stagno et ecclesia sancti Leonardi et pro pauperibus dei, hospitale de Nido Corbi et ecclesiam ibidem designatam cum omnibus suis pertinentiis et rationibus, vel si in alium locum tibi convenientius hospitale hedificare videretur. Similiter illud tibi suprascripto Petro et tuis catholicis successoribus, recipienti pro iamdicto hospitali et ponte de Stagno et ecclesia sancti Leonardi et pro pauperibus dei, do et concedo ut sit liberum et absolutum suprascriptę ecclesię sancti Leonardi et pontis et hospitalis de Stagno et pauperum dei et non subiaceat alicui personę clericali vel laicali.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Albertum notarium domini imperatoris.

Actum Pisis in Foriporta, in domo Gerardi Barattulę, prope ecclesiam sancti Petri a Vinculis, in presentia et testimonio Cirini iudicis et notarii tunc Pisanorum consulis, Raineri quondam Gerardi Gaitani, Ildebrandi quondam Calmangiaris, Ugonis de Paccia, Bosi de Quentia, Plebani de Mathano, Ghini quondam Benedicti et Balduini quondam Ughicionis, qui ad prefata omnia convocati et rogati testes interfuerunt et presente etiam presbitero Paulo.

(S) Ego Albertus, domini Frederici Romanorum imperatoris notarius, prefatis omnibus interfui et a suprascripto Comite vicedomino rogatus hanc memorialem cartulam ad veritatis evidentiam scripsi et complevi et dedi.

Post hec autem, anno dominicę incarnationis millesimo centesimo septuagesimo quinto, indictione octava, decimo Kalendas novembris, prefatus dominus Villanus archiepiscopus habuit ratam et firnam suprascriptam dationem et concessionem prenominati hospitalis de Nido Corbi, quod est in insula Corsicę, et ecclesię ibi designatę cum omnibus suis pertinentiis et rationibus, et ipsius hospitalis si alibi convenientius hedificari Petro de Stagno videretur, factam pro se archiepiscopo et pro archiepiscopatu a suprascripto Comite vicedomino Petro suprascripto de Stagno pro hospitali et ponte de Stagno et ecclesia sancti Leonardi et pro pauperibus dei, sicut in suprascripta Alberti notarii cartula continetur, ita ut sit liberum et absolutum ipsum hospitale suprascriptę ecclesię sancti Leonardi et pontis et hospitalis de Stagno et pauperum dei et non liceat sibi archiepiscopo vel suis successoribus aut alicui personę pro archiepiscopatu contra hec aliquo modo venire.

Actum apud ecclesiam sancti Petri ad Gradum, non nimis longe a civitate Pisana, presente donno Sismundo confratre suprascripti hospitalis de Stagno et presentibus presbitero Bono et donno Uberto diacono, suprascripti domini archiepiscopi cappellano, et presbitero Guidone suprascriptę ecclesię sancti Petri et Vernaccio quondam Guilielmi atque Rainerio quondam Ugonis, testibus rogatis.

(S) Ego Ughicio, domini imperatoris notarius, huic rati habitioni et firmationi a suprascripto archiepiscopo facte interfui et eius mandato hęc inde ad veritatis evidendtiam scripsi.

23 ottobre 1174

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n 92. Diplomatico generale n. 636.
1175 ottobre 23 stile pisano. Indizione 8. LUNGA.

Note:

Copia autentica del XIII secolo.

Regesto:

Villano arcivescovo di Pisa conferma allo spedale di san Leonardo di Stagno le donazioni da lui fatte allo spedale medesimo e quelle ancora fatte da qualunque persona per l'avanti, esentandolo dal pagare le decime di qualsiasi bene che possiede. Concede che qualsiasi persona possa disporre delle sue facoltà in favore dello spesso spedale. Proibisce che i beni di questo spedale siano alienati o dati in feudo, volendo che tali beni servano in sostentamento dei poveri ed in risarcimento del ponte. Ordina che qualunque persona tanto ecclesiastica che laica non ardisca di tentare cosa alcuna contro questa sua determinazione sotto pena della scomunica per i laici e della separazione dal corpo e sangue di Gesù Cristo e per i chierici la deposizione da qualunque ordine.

In fine di questa carta sono sottoscritti il detto arcivescovo e il suo vicedomino, i canonici Pisani fra i quali è un tal Walando, suddiaconio della chiesa romana e cononico di Pisa.

Fatto presso la chiesa di san Piero a Grado, non molto distante da Pisa.

Rogò Uguccione notaio.

Copiò Enrico da Lino notaio.

Copia autentica:

In nomine sancte et individue trinitatis amen. Villanus, Pisanorum archiepiscopus, Sardinee primas et sancte Romane ecclesie legatus, licet indignus, dilecto in Christo filio Petro, hospitalario hospitalis de Stagno, tibi tuisque ..... successoribus in perpetuum.

Ex officio episcopali nobis a deo innincto nos oportet viros religiosos et deum timentes diligere et venerabilia loca et deo dicata manutenere atque eorum iura et rationes, deo auxiliante, conservantes quieti et eorum utilitati providere.

Inde est, dilecte in Christo fili Petre de Stagno, quia religiosum et timoratum virum per gratiam dei et bonie operibus instanter deditum te novimus, considerantes quoque quam maxima beneficia et deo acceptabilia pauperes Christi de hospitali de Stagno cui deo actore et nostra inpositione presides cotidie suscipiunt et fraternitatem tuam intima caritate diligimus et tuis iustis petitionibus benigne annuentes memoratum hospitalem et pontem ibidem hedificatum manutenere et modis quibus deo actore possumus ampliare et munire volumus atque quieti et utilitati tue tuorumque catholicorum successorum presentis scripti privilegio providere intendimus in perpetuum.

In primis, siquidem omnia que hospitali predicto et ponti divine pietatis intuitu dedimus, videlicet ducenta statoria terre in unum se continentia, posita circa predictum hospitale ex ista parte pontis de Oscione.

Et alia ducenta statoria simili modo se in unum continentia, posita circiter hospitale predictum ex hac parte prefati pontis.

Et alia eorum ducenta ex altera ipsius pontis parte, circa pontem manentia et in unum se complectentia, ceu in cartula per manum Benencase apostolice sedis notarii scripta dignoscitur.

Et unam terre petiam in capite tumuli iuxta Stagnum positam cum ecclesia ibi hedificata, cui vocabulum est sancti Leonardi, que tenet caput in mari, alterum caput cum uno latere in predicto Stagno, aliud latus in via traversagna et carraria, que percurrit a mari usque ad capannas Fosculi, ubi morantur piscatores, quemadmodum in cartula per manum Ughiccionis notarii sacri Lateranensis palatii scripta comprehenditur.

Et aliam terre petiam que est pars quedam tumuli et est non longe ab hospitali predicto, tenens caput in Stagno dal Fosculo, alterum in mari, latus in terra iam nominati hospitalis a nobis olim sibi data,

aliud vero in terra quam nobis reservamus, sicut in cartula a Petro Gottifredi iudice et notario scripta continetur.

Et quartam partem pro indiviso unius callaris cum aqua et terra superius, quod vocatur Fibiale, velut in eiusdem Petri cartula continetur.

Et quamdam terre petiam que est posita in confinibus Stangni, ubi dicitur Campus Guictonis, et tenet caput ab aquilone in Stagno, aliud in terra sancte Marie, latus unum coheret aque dicte Cataracto et aliud terre sancte Marie, prout in cartula ab Adamo notario scripta continetur.

Atque hospitale de Nido Corbi et ecclesiam ibidem designatam cum omnibus suis pertinentiis et rationibus et alibi ipsum hospitale si convenientius alibi videretur hedificandum, sicut in cartula ab Alberto notario scripta continetur.

Et quecumque idem hospitale de Stagno modo rationabiliter habet sive in antea iuste acquisierit, tibi tuisque catholicis successoribus ex auctoritate dei et beate Marie et nostra concedimus, firmamus et stabilimus in perpetuum, ut nulli hominum, clerico vel laico, sit fas ea in aliquo diminueret, molestare vel quibuslibet modis fatigare. Nulli quoque hospitalario in aliquo tempore sit licitum aliquid exinde vendere, pignorare sive in feodum dare seu quoquo modo alienare, set in usus pauperum Christi et ad sustentamentum fratrum in hospitali deo servantium et ad pontis restaurationem in perpetuum illibata permaneant.

Preterea concedimus et firmiter stabilimus prescripto hospitali ut de omnibus suis terris, vineis, quas per suos familiares laborat, et de omnibus suis rebus sicut sacri canones precipiunt nulli homini decimas persolvat set omnia ut diximus sint ad usum pauperum Christi.

Insuper decernimus ut omni homini, absque ulla contradictione, liceat et liberam habeat potestatem, auctoritate dei et nostra, memorato hospitali et ponti de suis iustis facultatibus, sive sit sanus sive infirmus, dare et iudicare et pro sua voluntate concedere.

Ad complementum autem et confirmationem et securitatem omnium predictorum omnibus firmiter precipimus et interdiciamus ut nullo modo contra prescripta aliquis agere aliquid audeat.

Quicumque igitur, sive sit clericus sive sit laicus, sciens has nostre institutionis scriptum et contra illud in aliquo venire presumpserit, auctoritate dei et beate Marie semper virginis et apostolorum Petri et Pauli et sancti Leonardi atque omnium sanctorum, sit excommunicatus et a sacratissimo corpore et sanguine domini nostri Iesu Christi usque ad dignam satisfactionem separatus; et si fuerit clericus ab omni ordine deponatur. Omnibus autem hoc nostrum privilegium iuste servantibus et antenominatum hospitale et sua iura diligentibus et conservantibus sit pax et benedictio a domino nostro Ihesu Christo quatinus hic in eterna beatitudine premia eterne felicitatis digne recipiant.

Et ad perennem memoriam Uguiccione notarium publicum domini imperatoris hec scribere iussimus.

Data apud ecclesiam sancti Petri ad Gradum, non nimis longe a civitate Pisana, presente domino Sismundo confratre suprascripti hospitalis de Stagno recipiente a supranominato archiepiscopo hanc privilegii cartulam pro prefato donno Petro de Stagno et eius vice et pro iamdicto hospitali de Stagno; et presentibus presbitero Bono et donno Uberto diacono iamfati donni archiepiscopi cappellano et Vernaccio quondam Guilielmi. atque Rainerio quondam Ugonis, dominice vero incarnationis anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, indictione octava, decimo Kalendas novembris.

- + Ego Villanus Pisanorum archiepiscopus subscripsi.
- + Bgo Comes domini archiepiscopi vicedominus subscripsi.
- + Ego Villanus sancte Marie archipresbiter subscripsi.
- + Ego Valentinus presbiter et canonicus subscripsi.
- + Ego presbiter Ughiccio canonicus subscripsi.
- + Ego presbiter B..... canonicus subscripsi.
- + Ego Plebanus canonacus et diaconus subscripsi.
- + Ego Bandinus canonacus et diaconus subscripsi.
- + Ego Hermannus canonacus et diaconus subscripsi.
- + Ego Walandus, Romane ecclesie subdiaconus et Pisane canonicus subscripsi.

+ Ego Hubaldus Pisane ecclesie canonacus legi et subscripsi.

(S) Ego Ughicio, domini imperatoris notarius, hoc supranominati donni archiepiscopi Villani privilegium, mandato eius, scripsi coram predictis michi facto atque complevi.

(S) Ego Iambus filius Henrici de Lino, domini Frederici dei gratia Romanorum imperatoris, Iehrusalem et Sicilie regis et semper augusti, notarius, hoc auctenticum, bulla cerea pendente in qua erat imago cuiusdam archiepiscopi circumdato licterarum, que non poterant legi, et a me visum et lectum, ideoque subscripsi et meum signum et nomen apposui et nil addendo vel minuendo fideliter exemplavi.

(S) Ego Hubaldus filius Aliotti de plebe sancti Cassiani, domini Frederici Romanorum imperatoris notarius, hauctenticum huius vidi et legi ideoque huic subscripsi.

(S) Ego Thomasinus quondam Iacobi Verri, domini Frederici serenissimi Romanorum imperatoris notarius, auctenticum huius vidi et legi ideoque huic subscripsi.

(S) Ego Iacobus filius quondam Pagani notarii de Laiano, domini Fredenici dei gratia Romanorum imperatoris notarius, autenticum huius vidi et legi ideoque huic subscripsi.

6 novembre 1174

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 93. Diplomatico generale n. 637.
1175 novembre 6 stile pisano. Indizione 8. CORTA.

Note:

Sono presenti interpolazioni posteriori.

Regesto:

Villano, arcivescovo di Pisa, dona allo ospedale di Stagno una parte dell'acqua dello Stagno, nella quale si contiene un callare e il ponte di pertiche 63.

Fatto in Stagno vicino alla chiesa di san Leonardo nella cella sotto il ponte.

Sottoscritto dall'arcivescovo Villano.

Rogò Adamo notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo quinto, octavo Idus novembris, indictione octava.

Manifestus sum ego Villanus, dei gratia Pisanorum archiepiscopus et sancte Romane ecclesie legatus et Sardinee primas, quia per hanc cartulam pro honore dei et remedio anime mee inrevocabiliter dono et trado tibi Petro, domino hospitalis sancti Leonardi, recipienti pro suprascripto hospitali, unam partem aque Stagni in qua continentur callare unum et pons et sicuti est terminata et fuit iam sunt anni sedecim quando eam tibi donavi et tradidi, que est per mensuram ad iustam perticam pertice sexaginta tres¹.

Predictam partem aque, qualiter ab omni parte circumdata est et mensurata per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus seu cum finibus et accessionibus et ingressibus suis et cum omni iure, proprietate et actione ac pertinensia sua tibi dicto Petro dono et trado et cedo. Atque mando tibi omne ius et actionem directam seu utilem michi inde pertinentem.

Pro qua mea donatione et traditione recepi merito unum anulum aureum.

Quam meam donationem et traditionem ego prefatus archiepiscopus vel meus successor vel alius pro nobis sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere presumpserimus per aliquod ingenium tibi dicto Petro vel tuis successoribus aut cui vos eam dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde auctores dare volueritis et eam vobis ab omni honore defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo ego iamdictus Villanus archiepiscopus Pisanorum et sancte Romane ecclesie legatus atque Sardinee primas, una cum meis successoribus, stipulatione a te sollempniter interposita, componere tibi iamdicto Petro tuisque successoribus et quibus dederitis iamscriptam meam donationem et traditionem ad penam centum marcarum optimi argenti et pena data et soluta iamscripta donatio maneat rata et firma ac stabilis, tali quidem lege quod non liceat tibi nec alicui tuo successori vendere nec alienare nec pignorare sed semper sit ad servitium dei et pauperum.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Adam notarium domini imperatoris.

Actum Stagno prope ecclesiam Sancti Leonardi in cella que est sub ponte.

Signum manus Villani Pisanorum archiepiscopi, qui hanc cartulam fieri rogavit.

Signa manuum sacerdotis Pauli sancte Lucie, sacerdotis Boni sancti Petri, sacerdotis Ducis Liburnensis, Uberti, Petri monachorum, Terolfini quondam Odimundi, Beccieri quondam Uberti, rogatorum testium.

+ Ego Villanus Pisanorum archiepiscopus confirmando subscripsi².

(S) Ego Adam, notarius domini imperatoris Frederici, post traditam complevi et dedi.

Registrata per me Mannum Antonii³.

¹ pertice sexaginta tres è scritto con inchiostro diverso, da mano del XIII secolo.

² di penna diversa e manoscritta autografa dell'arcivescovo Villano.

³ Registrata .... mano del XV secolo.

22 maggio 1175

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 94. Diplomatico generale n. 649.
1176 maggio 22 stile pisano. Indizione 8. CORTA.

Regesto:

Il conte Ugo di Malaparuta dona per ragioni di nozze a Ranieri del fu Guiliccione, che riceve per Agnese sua sorella, lire 70 di denari. Per la qual donazione confessa di aver ricevuto in dote lire 60 e lire 40 in corredi.

Per ipoteca di detta sua donazione obbliga la metà di tutti i suoi benio che ha nel castello di Montemassimo di Sotto.

Fatto in Kinzica.

Rogò Gerardo giudice ordinario e notaio dell'imperatore Federico.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo sexto, undecimo Kalendas iunii, indictione octava.

Manifestus sum ego comes Ugo Maleparute quia per hanc cartulam dono et trado tibi Ranerio quondam Guilicionis, recipienti pro Agnese sorore tua, propter numtias donationem libras septuaginta denariorum. Pro qua mea donatione propter numtias confiteor me recepisse in dotem pro ea a te Rainerio libras sexaginta denariorum et libratas quadraginta guarnimentorum.

Pro qua mea donatione propter numtias iamscripta librarum septuaginta denariorum obligo pignori et ypothece tibi Rainerio recipienti pro iamscripta Agnese sorore tua medietatem omnium bonorum meorum que michi pertinent in castro de Montemaximo qui dicitur de Subtus, tali quidem tenore quod si ego Ugo comes premortuus fuero ante quam iamscripta Agnes et heres meus infra tredecim menses post obitum meum dederit iamscripte Agneti vel eius heredi libre septuaginta denariorum, quod iamscripta obligatio pignoris evenescat et rescindatur. Quod si taliter factum non fuerit, tunc in antea habeat predicta Agnes et eius heres iamscriptum pignus proprietario nomine, ad vendendum et pignorandum et quod volerint inde faciendum absque omni calumnia.

Quam meam donationem et obligationem pignoris, si ego vel meus heres aut aliquis pro nobis sive cui nos dedissemus vel dederimus retollere vel minuere quesierimus iamscripte Agneti vel eius heredibus sive cui ipsi dedissent vel dederint, et si nos exinde actores vel defensores dare volueritis et eas eis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo tibi Rainerio pro iamscripta Agnete conponere penam dupli per stipulationem qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hanc cartulam scribere rogavi Gerardum iudicem et notarium domni imperatoris.

Acta sunt iamscripta in Kinthica in domo Bulgarini de Rilione.

Signum manuum iamscripti Ugonis comitis, qui hanc cartulam fieri rogavit.

Signum manuum Marci de Silvalonga et Butilii filio Rubei de Colognole et Guarthonis Becchi, rogatorum testium.

(S) Ego Gerardus, domni imperatoris iudex ordinarius eiusdemque notarius, post traditam conplevi et dedi.

28 ottobre 1175 a

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.95. Diplomatico generale n. 654.
1176 ottobre 28 stile pisano. Indizione 9. LUNGA.

Note:

Pergamena in buono stato di conservazione, con alcune macchie di umidità. Inchiostro unico.

Sul verso di mano del XII secolo: «*De terra de Anghiale quam comitissa Pretiosa cum filiis obtulit hospitali sancti Leonardi de Stagno. Prata de Anghiale et sunt plura strumenta. N. 8. 1176*»; di mano del XIV secolo: «*Carta oblationis duorum modiorum terre Inghiari per comitem Ugolinum et alios hospitali de Stagno*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 28 ottobre 1176*».

Regesto:

La contessa Preziosa, vedova del conte Tedice, e il conte Ugolino e Tedice figli del fu Tedice e Uguccione e Ugolino figli del fu conte Tancredi, tanto per sé che per due fratelli minori, donano allo spedale di Stagno 2 moggiori di terra posta nei confini di Anghiale, con la promessa che i detti figli minori del conte Tancredi confermeranno questa donazione quando saranno arrivati all'età di 18 anni.

Fatto in Pisa a Ripa d'Arno.

Rogò Cerino giudice ordinario e notaio.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo sexto, indictione nona, quinto Kalendas novembris.

Ex huius publici instrumenti serie omnibus clareat sitque perpetuo manifestum quia domina Pretiosa, relicta quondam comitis Tedicii, pro remedio anime sue et iamdicti comitis Tedicii quondam viri sui et parentum suorum, et comes Ugolinus et comes Tedicius, filii quondam suprascripti comitis Tedicii, et Uguicio et Ugolinus, filii quondam comitis Tancredi, hii omnes comites pro se et etiam pro aliis duobus minoribus filiis quondam comitis Tancredi, pro remedio animarum suarum et parentum suorum, comuniter per hanc cartulam dederunt et obtulerunt donno Petro de Oscione, rectori hospitalis sancti Leonardi de Stagno, ad utilitatem ipsius hospitalis et pauperum Christi, duo integra modiora terre laboratorie ex parte orientis infra unum petium terre positum in loco et finibus Anghiale; ita tamen quod si predictum petium est plus quinque modioris, tria tantum modiora remaneant apud predictos comites et quod superest sit predicti hospitalis, si autem essent quinque modiora vel minus predictum hospitale nichilominus duo modiora habeat.

Quod videlicet totum predictum terre petium tenet caput ab oriente in terra filiorum Lamfranchi, et aliud caput ab occidente in via publica, latus vero unum tenet in terra comitis Tedicii et comitis Ugonis et nepotum, et aliud latus in terra Henrici de Clossano et filiorum eius; et est totum hoc petium per mensuram modiora quinque et stiora septem. Ut ab hac ora in antea predicta duo integra terre modiora et quod superest de quinque modioris predicti petii, sicut supra dictum est, cum omni suo iure et actione et proprietate ac pertinentia sua sint iuris et proprietatis atque dominii suprascripti hospitalis ad utilitatem ipsius hospitalis et pauperum Christi sine ulla alicuius persone calumpnia, molestia, vel contradictione.

Quam etiam dationem et oblationem, si prenominata domina comitissa Pretiosa vel predicti comes Ugolinus et comes Tedicius aut iamdicti Uguicio et Ugolinus quondam comitis Tancredi filii seu iamdicti eiusdem Tancredi minores filii vel horum omnium heredes aut aliqua persona pro eis sive cui eam dedissent vel dederint, retollere vel minuere, aut imbrigare presumpserint, ingenio quolibet, preiamdicto donno Petro, rectori iamfati hospitalis, aut suo successori vel alicui persone pro ipsis, pro iamdicto hospitali, aut ipsi hospitali et eam illis ab omni homine pro se et pro iamdictis duobus minoribus filiis quondam Tancredi defendere non potuerint et auctores et defensores inde non extiterint, penam dupli in consimili loco, sub estimatione qualis tunc fuerit, eidem donno Petro rectori, pro se et suis successoribus pro iamdicto hospitali stipulanti, ipsi una cum suis heredibus

componere, stipulatione sollempniter interposita, promiserunt. Et ita se pro iamdicto donno Petro rectore tenere constituerunt et ab eo precario rogaverunt.

Insuper predicti comites promiserunt iamdicto Petro rectori per sollempnem stipulationem se id acturos quod predicti minores filii quondam comitis Tancredi predictam dationem et oblationem firmam tenebunt, et ex quo pervenerint ad legitimam etatem, decem et octo annorum et a predicto donno Petro vel eius successore inde fuerint inquisiti facient inde cartulam confirmationis in laude sui sapientis, alioquin totum dampnum quod iamdictum hospitale inde habuerit ei resarcient. Et tailter predicta domina comitissa et suprascripti comites hec scribere rogaverunt donnum Cerinum, iudicem ordinarium atque notarium domini imperatoris.

Actum in Ripa Arni, in quadam domo iamdicti hospitalis, que est prope ortum, in qua est furnum, prope iamdictum hospitale de Ripa Arni, in camera ipsius comitis, presentibus Gerardo Baractula et Bulgarino Vicecomite et Gerardo Calmangiaris et Ugolino et Alberto de Castagneto et aliis pluribus testibus rogatis.

(S) Ego Ughicio, domini imperatoris notarius, hanc cartulam a suprascripto donno Cerino iudice et notario, sicut mihi dixit, rogatam per ipsius scedam eius mandato fideliter scripsi atque complevi.

(S) Ego Cerinus, domini Frederici gloriosissimi Romanorum imperatoris ordinarius iudex atque notarius, in hac carta, a me rogata et meo mandato scripta, subscripsi et post traditam complevi et dedi.

28 ottobre 1175 b

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 96. Diplomatico generale n. 655.
1176 ottobre 28 stile pisano. Indizione 9. CORTA.

Note:

Stato di conservazione buono. Inchiostro unico.

Sul versio di mano coeva: «*Petio terre in Anghiale*»; di altra mano coeva: «..... *tenore quam domina Pretiosa fecit filiis et nepotibus*». Di mano del XVIII secolo: «*Nugola 51. 1176. N. 4 1176*».

Di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 28 orttobre 1176*».

Regesto:

La contessa Preziosa, vedova del conte Tedicio, rinunzia, in favore dei conti Ugolino e Tedicio, suoi figli, e di Uguiccio e Ugolino, figli del fu conte Tancredi e suoi nipoti, i quali ricevono anche per due loro fratelli di minore età, a qualsiasi diritto possa avere nei loro confronti ad eccezione dell'usufrutto che è solita avere. Stabilisce inoltre che tale rinunzia non abbia valore se la donazione fatta a Pietro di Oscione ricevente per lo spedale di Stagno, da se stessa e dai predetti figli e nipoti non verrà confermata dai figli minori del suddetto conte Tancredi.

Fatto in Ripa d'Arno.

Rogò Cerino giudice e notaio.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo sexto, indictione nona, quinto Kalendas novembris.

Quoniam omnium habere memoriam et penitus in nullo peccare divinitatis potius est quam humanitatis et quia res gestę, quę publica manu comficiuntur fidem tam legentibus quam audientibus non dubiam prestare consueverunt, ideo, ad suhnotatę rei certitudinem declarandam, ex huius publici instrumenti omnibus serie clareat, quia domina comitissa Pretiosa, relicta quondam comitis Tedicii, fecit finem et refutationem comiti Ugolino et comiti Tedicio, filiis suis et predicti quondam comitis Tedicii, et Uguicioni et Ugolino, filiis quondam comitis Tancredi nepotibus suis, recipientibus pro se et pro aliis duobus minoribus fratribus suis, filiis quondam iamdicti comitis Tancredi, de onni eo undecumque adversus eos agere poterat, quod ab hac ora in antea nec ipsa domina Pretiosa, nec eius heres, neque ab eis summissa persona, neque cui dedissent vel dederint, agent inde vel causabuntur aut molestiam vel brigam facient, aliquo modo, adversus eos vel eorum heredes aut cui dederint vel habere decreverint, excepto usufructu earum rerum unde solita est habere, et si impedirent, quod predicta finis et refutatio minime eidem domine Pretiose noceret, et si de duobus modioris et septem starioris terre laboratorię ex parte orientis, infra unum petium terre positum in loco et finibus Anghiale, dationem et oblationem donno Petro de Oscione, recipienti pro hospitali sancti Leonardi de Stagno ad utilitatem ipsius hospitalis et pauperum Christi, a predicta domina comitissa Pretiosa et a suprascriptis suis filiis et comitis Tancredi iamdictis filiis, pro se et pro predictis duobus minoribus filiis quondam comitis Tancredi, factam, per cartulam a donno Cerino iudice et notario domini imperatoris rogatam, predicti minores filii quondam comitis Tancredi firmam non tenuerint, predicta finis et refutatio minime eis valeat et suę, videlicet iamdictę domine comitisse Pretiose, rationes pro eorum minorum parte ad iamdictum hospitale pertineant, quousque ipsi predictam dationem et oblationem firmam tenuerint. Quod videlicet terre petium tenet caput in terra filiorum Lanframchi et aliud caput ab occidente in via publica, latus in terra quidem comitis Tedicii et comitis Ugonis et nepotum, et aliud. latus in terra Henrici de Clossano et filiorum eius. Et est totum petium per mensuram modiora quinque et stariora septem. Et taliter iamdicta comitissa predictum donnum Cerinum, iudicem et notarium, scribere rogavit.

Actum in Ripa Arni, in quadam domo iamdicti hospitalis, que est prope ortum, in qua est furnum, prope iamdictum hospitale de Ripa Arni, in camera ipsius comitisse, presentibus Gerardo Baractula

et Bulgarino Vicecomite et Gerardo Calmangiaris et Ugolino et Alberto de Castagneto et aliis pluribus testibus rogatis.

(S) Ego Ughicio, domini imperatoris notarius, hanc cartulam a suprascripto donno Cerino, sicut michi dixit, rogatam per ipsius scedam, mandato eius, fideliter scripsi atque complevi.

(S) Ego Cerinus, domini Frederici gloriosissimi Romanorum imperatoris ordinarius iudex atque notarius, in hac carta a me rogata et meo mandato scripta subscripsi.

1175-1176

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 98. Diplomatico generale n. 657.
1176 stile pisano. CORTA.

Note:

Stato di conservazione buono. Vi sono dei fori simmetrici forse segno di una precedente legatura. Inchiostro unico, scolorito. Stile ab incarnatione secondo il computo pisano.

Sul verso di mano coeva: «*Privilegium .....*»; di mano del XIX secolo: «*S.Lorenzo alle Rivolte 1176*»; «*Sardegna*».

Regesto:

Donazione fatta da Alberto, monaco di san Benedetto di Montecassino, arcivescovo di Torri, allo spedale di Stagno, col consenso di Villano arcivescovo di Pisa e dei vescovi suffraganei di detto Alberto e col consenso di Parisone giudice di Torri, della chiesa di san Giorgio Oleastro con tutte le terre, vassalli, bestiame etc., salvo però lo ius parrocchiale ed il censo di una libbra d'argento, che deve pagarsi all'arrivo del legato o quando il detto vescovo passa alla terra maggiore cioè quando fanno questo le altre tre cappelle.

Originale:

Albertus, monachus sancti Benedicti de Monte Cassino et Turritanus archiepiscopus, dilectis filiis Petro magistro hospitalis de Stagno eiusque fratribus, tam presentibus quam futuris in perpetuum. Venerabilibus locis in quibus dei servitium iugiter exercetur debemus pro amore dei temporalia conferre subsidia ut pro terrenis celestia pro temporalibus mereamur recipere senpiterna. Proinde dilecti in domino filii nos hospitalitatis et caritatis opera que in vostra domo assidue fiunt devotione debita attendentes precibus donni Villani, Pisanorum archiepiscopi, Sardinee primatis et apostolice sedis legati, assensu etiam et consilio domini Parasonis Turritani iudicis nec non episcoporum nostrorum G(onnarii) Sorrensis, D(omenici) Bosensis, I(ohannis) Gisarcensis, A(tonis) Castrensis, U(gonis) Uthanensis, G(omite) Ampurensis, I(ohannis) Plevacensis, Agustini quoque archipresbiteri nostri, ecclesiam sancti Georgi de Oleastro cum terris, vineis, silvis, servis et ancillis, bobus, equis et iumentis, porcis, ovibus et capris omnibusque pertinentiis suis ad honorem dei et sustentationem vestre hospitalis domus vobis donamus, concedimus atque largimur ut in vestra vestrorumque successorum potestate ac iure deinceps omnibus diebus permaneat, salvo parrochiali iure et censu unius libre argenti quem nobis in adventu legati persolvere debet, vel quando ad terram maiorem transimus, et hoc videlicet quando alie nostre capelle hoc faciunt. Hanc igitur nostram donationem, quemadmodum suprascriptum est, ratam et firmam in perpetuum manere censemus.

Hoc actum est anno dominice incarnationis millesimo CLXXVI.

12 – 26 ottobre 1176

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.101. Diplomatico generale n.666.
1177 ottobre 12 stile pisano. Indizione 10. LUNGA.

Nota:

Due documenti su una stessa pergamena.

Sul retro di mano del XV secolo: «*Cartula Benetti quondam Vernacii de venditione sibi facta a comite Ugone quondam Malaparute in finibus Livorne ad Cerasium. Et cartula donationis quam dictus Benedictus fecit de eadem terra donno Sismundo rectori de Stagno pro ipso hospitali*»; di mano del XVI secolo: «*Livorno al Ceragio*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alla Rivolta 12 ottobre 1177*».

Regesto:

Il conte Ugo figlio del fu Malaparuta vende per 45 lire pisane o lucchesi a Benedetto del fu Vernaccio un pezzo di terra con vigna situato nei confini di Livorno in luogo detto Cerasio.

Fatto in Ponte nella casa di Lamberto del fu Ranieri.

Rogò Uguccione notaio dell'imperatore.

Nel secondo documento Benedetto del fu Vernaccio dei Sismondi confessa di aver comprato la terra descritta nel precedente documento dal conte Ugo del fu Malaparuta per conto dello spedale di Stagno e perciò dà e concede a Sismondo, rettore del suddetto spedale, ogni diritto che ha sulla suddetta terra.

Fatto in Pisa nella casa del suddetto Benedetto.

Rogò Pietro di Gottifredo.

Originale:

(S) In nomine domini dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo septimo, indictione decima, quarto Idus octubrium.

Manifesto ego comes Ugo quondam Malaparute quia per hanc cartula vendo et trado tibi Benetto quondam Vernacii unam petiam de terra cum vinea et terra laboratoria, posita in confinibus Livorne ubi dicitur Ad Cerasium, tenente unum caput ab oriente et latus a meridie in terra hospitalis de Stagno, aliud caput in terra Villani nepotis quondam Baroncelli et Albertini muraioli et Barucii de Livorna et Romei et plebis de Livorna, aliud latus in terra de marca ubi dicitur Rio Secculo, ut predicta una petia de terra cum vinea et terra laboratoria, qualiter designata est, cum inferioribus et superioribus seu cum finibus et ingressibus suis et cum omni pertinentia et proprietate et accessione sua et cum omni iure et actione de predicta terra michi adversus quamcumque personam vel locum pertinente quam tibi do et mando, ut tuo nomine experiaris, sit in dominio et potestate tua scilicet predicti Benetti proprietario et emptionis nomine, pro pretio Pisanorum vel Lucensium denariorum librarum quadraginta quinque convento et quod michi iuriatum esse in hoc publico instrumento confiteor, non spe future numerationis set rei veritate.

Quam meam venditionem et traditionem, si ego qui super comes Ugo vel mei heredes sive cui nos dedissemus aut dederimus intentionare, minuere, retollere aliquo ingenio presumpserimus tibi Benetto vel tuis heredibus aut cui vos dederitis vel habere disposueritis, aut si eam vobis ab omni homine non defendemus vel defendere non potuerimus, spondeo solenni stipulatione interposita, ego qui super comes Ugo me meosque heredes debere vobis componere suprascriptam meam venditionem et traditionem in duplum, sub estimatione, in ferquido loco.

Et ad futuri temporis memoriam Uguicionem de Casanvilla, iudicem ordinarium et notarium, pro me hec scribere rogavi.

Actum ad Pontem in domo Lamberti quondam Rainerii.

Prefatus comes Ugo hanc venditionis cartulam scribi rogavit et suprascripto Benetto vacuum possessionem eiusdem terre corporaliter intrare permisit et nomine emptionis ei possidere precepit et insuper eandem possessionem predictae terre a Benetto rogavit.

Agnesis uxor iamdicti comitis Ugonis, consensu iuri sui, sub notitia suprascripti iudicis interrogata et cognita nullam pati violentiam, sua libera voluntate huic venditioni consensit et suo iuri in hac venditione renuntiavit et ius suum ei cum viro dedit.

Ego Ugo, iudex ordinarius domini Frederigi Romanorum imperatoris semper augusti, interrogans et hic subsignans interfui.

+ Rainerius quondam Guilicionis, Gratianus quondam Maggiani, Sigerius quondam Iohannis de Parrana, rogati testes interfuerunt.

(S) Ego Uguicio, domini imperatoris iudex ordinarius et notarius, post rogatus et absolutus complevi et dedi.

(S) In nomine domini nostri dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo septimo, indictione decima, septimo Kalendas novembris.

Ex hac litterarum publica serie omnibus manifestum sit quod ego Benedictus quondam Vernaccii, te donno Sismundo, dei gratia rectore hospitalis de Stagno, presente et me interrogante, confiteor comperam illius terre que continetur in suprascripta cartula, facta per manus Ughicionis de Casanvilla iudicis, quam comperavi a comite Ugone quondam Maleparute, sicut supra dicitur, fecisse ad opus suprascripti hospitalis et te suprascripto rectore presente et me interrogante, confiteor quod libre quadraginta quinque denariorum, quas pro pretio suprascripte terre dedi, sicut supra legitur in suprascripta Ughicionis cartula, tue fuerunt.

Et ideo do, cedo et concedo tibi suprascripto Sismundo omne ius et actiones utiles, directas et mixtas, que mihi competunt, de suprascripta terra contra suprascriptum comitem Ugonem et suos heredes et contra aliquam personam aliam vel locum, gratia possessionis aut iure proprietatis, aliquo modo et iure, pro suprascripta compera quam inde feci a suprascripto comite. Confiteor etiam quod pro suprascripto hospitali vestro ipsius terre possessionem adeptus sum et te suprascriptum donnum Sismundum eiusdem hospitalis rectorem a modo possidere eandem terram volo et constituo, precipioque tibi ut in eiusdem terre possessionem tuo nomine pro suprascripto hospitali ingrediaris. Ut dictum est de suprascriptis omnibus tibi omne ius et actiones mihi competentes contra omnes suprascriptas personas et locum tibi pro suprascripto hospitali cedo et concedo et do ut inde tuo nomine pro suprascripto hospitali valeas agere et experiri et te defendere et idem facio de iure quod mihi pertinet de instrumento venditionis eiusdem terre, facto per manus suprascripti Ughicionis iudicis, et ipsum instrumentum ab eodem iudice tibi dare volo ut inde possis agere et experiri et te defendere contra omnes personas prefatam terram imbrigantes. Et sic volo ut predicta terra, que continetur in instrumento predicti Ughicionis iudicis, quam, sicut dictum est, a suprascripto comite comperavi, a modo sit in dominio et potestate tua et tuorum successorum eiusdem hospitalis rectorum, proprietario nomine, ex suprascripta compera et ex hac mea datione.

Insuper etiam obligo me et heredes meos tibi suprascripto Sismundo, pro suprascripto hospitali et tuis successoribus, prescriptam terram non imbrigare et inde tacitum et contentum esse et ab omnibus pro facto meo vobis eam imbrigantibus actorem et defensorem esse et hec omnia tibi promitto per stipulationem ad penam dupli.

Pro qua datione, cessione et concessione confiteor me recepisse a te Sismundo, dante pro suprascripto hospitali, prescriptas libras quadraginta quinque denariorum, quas dedi suprascripto comiti pro pretio suprascripte terre tenentis capita et latera, sicut in ipsa cartula Ughicionis de Casanvilla iudicis et notarii continetur.

Et sic suprascripta omnia Petrum iudicem et notarium scribere rogavi.

Acta sunt hec Pisis, in domo suprascripti Benedicti, prope Arnum, presentibus Henrico iurisperito germano quondam Gualterii et Macco quondam item Macchi et Bernardo pellicciario quondam item Bernardi et Arnolfo quondam Grimaldi et Guidone quondam Ravignani et Adiuto Consilii filio, ad hec vocatis et rogatis testibus.

(S) Ego Petrus Gottifredi, domini Frederici Romanorum imperatoris ordinarius iudex et tabellio, hanc cartulam scripsi, complevi et dedi.

31 ottobre 1176

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.102. Diplomatico generale n.669.
1177 ottobre 31 stile pisano. Indizione 10.

Note:

La pergamena presenta uno strappo lungo il margine destro. Inchiostro unico.

Sul verso di mano coeva: «*Testamentum Carbonetti*»; di mano del XVII o del XVIII secolo: «... *di terre che ... Gottaccio allo spedale di Stagno, terre di Casale o del territorio di .....*»; di mano del XVIII secolo: «*Testamento di Carbonetto ..... ospedale di Stagno .....*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 31 ottobre 1177*».

Regesto:

Carbonetto, figlio del fu Albertino, istituisce eredi universali i figli Giovanni e Uguicionello e loro tutore Teperto. Stabilisce che sua moglie Pontisana rimanga nella sua casa finchè non si risposerà. Lascia alla chiesa di san Gavino di Torres cento soldi, alla chiesa di san Sebastiano di Quosa cento soldi, alla chiesa di san Lorenzo cinque soldi, allo spedale di Stagno cinque soldi. Stabilisce inoltre che, se i suoi figli moriranno in minore età e senza aver fatto testamento, divenga suo erede universale lo spedale di Stagno.

Fatto in Pisa vicino alla chiesa di san Biagio in Porta a Mare.

Rogò Ildebrando, notaio dell'imperatore.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo septimo, indictione decima, pridie Kalendas novembris.

Dum quisque vita presenti fruitur sibique mens integra observatur, res suas sic disponere debet ut cum huic seculo renuntiaverit non segnis vel inutilis, set pervigil ac sapiens fuisse filius inveniatur, hoc quippe agendum esse divinis dudum exemplis instruimur cum per Ysayam prophetam Ezechie regi sic sit inductum, iubente domino, disponere domui tue quia morieris tu et non vives.

Idcirco ego Carbonettus, filius quondam Albertini, gravi infirmitate preoccupatus, sensu tamen integro existens, res meas ita ordinare et disponere exigo ne post meum decessum de meis bonis aliqua oriatur discordia et que mea fuerit voluntas aperte clarescat.

In primis equidem Iohannem et Uguicionellum, filios meos, in bonis meis omnibus heredes instituo et unus alteri succedat; quorum tutorem et totius domus mee negotii portatorem Tepertum socium meum¹ relinquo et esse volo qui suam tutelam et custodiam dare promisit. Et volo ut Pontisana, uxor mea, omnes suas habeat rationes, dotem scilicet antefactum sicut in eius antefacti cartula continetur et donec lectum meum custodire voluerit totius domus mee domina sit.

Pro anime mee remedio libras quindecim iudico, de quibus ut sancti Gavini ecclesia de Turri solidos centum habeat iudico.

In die obitus et septimi et tricesimi mei solidos centum distribuuntur.

Item ecclesie sancti Blasii solidos decem pro missis cantandis iudico, ecclesie sancti Sebastiani de Quosa pro missis cantandis solidos viginti iudico. Item ecclesie sancti Lazari de malatis de ultra Ausere solidos quinque, ponti de Stagno solidos quinque. Item Nastasie de Teperto solidos viginti et Ugolino, Pontisane uxoris mee nepoti, solidos viginti iudico et lego.

Relinquo solidos viginti qui restant pauperibus, prout melius visum iamscripto Teperto fuerit distribuuntur.

Preterea Gislucie, filie predicti Teperti socii mei, iudico et lego de bonis meis libras decem.

Et volo ut omnia iamscripta, qualiter ordinata sunt, firma et ilibata, si filii mei vixerint, permaneant. Si vero, quod absit, ambo predicti filii mei inpubes, ve quandocumque sine legitima voluntate decesserint, volo et dispono et iudico atque lego ut hospitalis de Stagno, pro anime mee meorumque predictorum filiorum remedio, omnia bona mea mobilia et immobilia quiete habeat et

---

¹ Tepertum socium meum scritto nell'interlinea superiore.

possideat sine alicuius contradictione, in eiusque sint dominio et potestate iura omnia actionesque tam directas, quam utiles michi inde quoquo modo competentia adversus quamcumque personam ut suo nomine agatur et experiatur sitque firmum et illibatum perpetuo esse volo.

Et volo ut si hec mea ultima voluntas iure testamenti non valuerit vim condicillorum saltem obtineat et quocumque iure melius valere poterit valeat et firma existat.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Ildebrandum, notarium domni imperatoris.

Actum Pisis, prope ecclesiam sancti Blasii Porte Maris, in domo ubi predictus iacebat Carbonettus, presentibus Bonbarone quondam Iohannis et Christoforo quondam Iohannis et Suffredo medico et Talento quondam Angeli et Iohanne quondam Ciguli atque Ugolino quondam Giracti, testibus ad hec rogatis.

(S) Ego Ildebrandus, domini imperatoris Frederici notarius, hanc ultime voluntatis seu iudicati cartulam scripsi et firmavi, complevi et dedi.

25 febbraio 1177

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.100. Diplomatico generale n.660.
1177 febbraio 25 stile pisano=stile comune. Indizione 10. CORTA.

Note:

Pergamena in buono stato di conservazione.

Sul verso di mano coeva: «*Cartula donationis de terra quam dedit sacerdos Ildebrandus hiospitali de Stagno in sancto Prospero, ubi dicitur Pescioli; stariorum I et panorum mezo*»; tracce di scritte illegibili del XIII o XIV secolo; di mano del secolo XIX: «*S. Lorenzo alle Rivolte 25 febbraio 1177*».

Regesto:

Il sacerdote Ildebrando, figlio del fu Martino, dona a Opito, camarlingo dello spedale di Stagno, un pezzo di terra situato nella valle dell'Arno in un luogo detto Casa di Pescioli, presso la chiesa di san Prospero, e ne ha in cambio un anello d'oro.

Fatto a Stagno nella chiesa di san Leonardo.

Rogò Adamo, notaio dell'imperatore.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo septimo, indictione decima, quinto Kalendas martii.

Manifestus sum ego sacerdos Ildebrandus quondam Martini quia per hanc cartulam dono et trado tibi Opitho, camerario hospitalis sancti Leonardi, pro onore dei et remedio anime mee, unam petiam terre posite in valle Sarni, in loco ubi dicitur Domus Pescioli, prope ecclesiam sancti Prosperi, que tenet unum caput in terra filiorum Bandini, aliud vero caput coheret partim terre filiorum quondam Burgundionis et aliquantulum terre Guinithi quondam Ugonis, latus unum terre iungitur prefati Guinithi, aliud quidem latus tenet in terra iamscriptorum filiorum Burgundionis; et est per mensuram stariorum unum et medietatem unius panori et si plus est.

Predictam petiam terre, qualiter ab omni parte circumdata et mensurata est per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus seu cum finibus et accessionibus et ingressibus suis, cum omni iure, proprietate et actione ac pertinentia sua, tibi dicto Opitho, camerario sancti Leonardi, dono et trado et cedo. Atque mando tibi omne ius et actionem directam seu utilem michi pertinentem et te in rem tuam facio procuratorem, ut procurator constitutus tuo nomine directo et utiliter possideas.

Pro qua mea donatione et traditione recepi meritum anulum aureum a iamscripto Opitho.

Quam meam donationem et traditionem, si ego vel aliqua persona a me submissa sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere ve minuere presunserimus per aliquod ingenium tibi iamdicto Opitho vel tuis successoribus aut cui vos eam dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo ego iamscriptus Ildebrandus sacerdos, stipulatione a te sollempniter interposita, componere tibi iamscripto Opitho, sancti Leonardi camerario, tuisque successoribus et quibus dederitis iamscriptam meam donationem et traditionem in duplum in consimili loco, sub extimatione qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hec scribere rogavi.

Actum Stagno, in ecclesia sancti Leonardi.

Signum manus sacerdotis Ildebrandi, qui hanc cartulam scribere rogavit.

Signa manuum Bernardi diaconi filii Rainerii, Barbe quondam Forestici, Rodulfi quondam Caronis, Tancredi quondam Petri, rogatorum testium.

(S) Ego Adam, notarius domini inperatoris Frederici, post traditam complevi et dedi.

28 maggio 1177 a

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.103. Diplomatico generale n.677.
1178 maggio 28 stile pisano. Indizione 10. LUNGA.

Edizioni:

F. BONAINI, *Statuti inediti della città di Pisa dal XII al XIV secolo*, vol. I, Firenze 1854, pp.321-323.

Codex diplomaticus Sardiniae, cur. **P. Tola**, Tomo I vol. I, Carlo Delfino Editore, Sassari 1984, pp.250-251 n.108.

Note:

La pergamena 103 è in buone condizioni. Vi sono dieci fori simmetrici forse derivanti da precedenti legature. E' stato usato un inchiostro più scuro da *dispensante* nel primo rigo a *providentie* nel terzo rigo. Sul verso tracce illegibili di mano del XIV secolo; di mano del XVI secolo: «*Questo est lo privilegio di terre*»; di mano del XVIII secolo: «*La contessa Preziosa lascia allo spedale di Stagno la corte di Bosue*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 28 maggio 1178*».

Regesto:

Barasone, giudice di Torres, sua moglie Preziosa ed il loro figlio Costantino donano a Sismondo, rettore dello spedale di san Leonardo di Stagno, la domus di Bosue, con tutte le sue pertinenze, per farvi un ospizio per i poveri lebbrosi.

Fatto in Sardegna davanti al palazzo di Ardera.

Rogò Uguccione Familiato.

*

(S) In nomine sancte et individue trinitatis amen. Barason, divina dispensante clementia, Turritanorum gubernator et rex, una cum domina Pretiosa, regina uxore mea, et Gostantino iudice filio nostro, dilecto in Christo fratri Sismundo, rectori hospitalis pontis Stagni de territorio Pisano, ceterisque tuisque fratribus tam modernis quam futuris ibidem deo militantibus in perpetuum.

Non nostre scientie vel menti, sed ex summe providentie intuitu, qui per spiritum sapientie dixit: "*Cor regis in manu dei et ubi voluerit inclinabit illud*", opus pietatis ad nostras condescendit mentes, qualiter miserabilibus personis qui sontico morbo laborant, scilicet leprosis, de facultatibus a deo nobis prestitis subvenire possimus et in regno nostro locum in quo, pro animarum nostrarum salute omniumque parentum nostrorum, solatium et sustentationem alimentorum invenire possint, ordinare curavimus, imitantes illud quod dicitur: "*Quia ubi est miseria, ibi est misericordia*". Proinde domum nostram de Bosoue, cum omnibus suis pertinentiis, que divina largitate operante nostri proprii est acquisitus, ad sustentationem predictorum infirmorum consistere in perpetuum decrevimus.

Ideoque, habito consilio et ortatu a domino Villano pie recordationis Pisanorum archiepiscopus et Romane curie primate atque legato et domino Alberto nunc Turritano archiepiscopo, ut per dispensationem bone memorie Petri, hospitalis de Stagno rectoris suorumque fratrum, redditus predictae domus de Bosoue cotidie predictis pauperibus sumministrentur.

Set cum predicto hospitali de Stagno quantum ad temporalia magis honus quam emolumentum ob hoc expediebat, eius incrementum prospeximus, rogantes prefatum dominum Turritanum archiepiscopum ut, ob recompensationem predicti obsequi, ecclesiam beati Georgii de Oliastro ipsi hospitali de Stagno donaret; quod, deo cooperante, ab eo optime impetravimus prout in cartula ab ipso archiepiscopo iamscripto hospitali inde facta continetur.

Unde nos, communi concordia et bona voluntate, pro nostrarum animarum omniumque filiorum ac fratrum seu parentum nostrorum remedio, tibi Sismundo rectori hospitalis de Stagno tuisque successoribus, ad cotidianam sustentationem predictorum infirmorum, qui elephantico morbo laborant, domum nostram et curiam de Bosoue cum omni eius iure et pertinentia, molendinorum

scilicet et terrarum et omnium mobilium atque immobilium et se moventium, in perpetuum vestre gubernationi committimus, quatinus omnes proventus et redditus, qui inde cotidie proveniunt, per vestram dispensationem predictorum infirmorum sustentationi deserviant, et in aliquo alio non expendantur vel alias deferantur, nisi illi homines tantummodo eorum necessaria inde accipiant, qui pro predicta amministrazione et obsequio faciendo ibi a te tuisque successoribus ordinati sive missi aut positi erunt.

Adicentes quoque ut si, quod deus avertat, tu vel tui successores aut illi vel ille, qui in predicta domo a vobis ob regimen faciendum ordinati fuerint vel fuerit, bona ipsius domus dilapidaret vel ad sustentationem predictorum infirmorum omnia, sicut dictum est, non dispensaret, si secundo tertiove commonitus, postquam hoc ad vestram notitia pervenerit, ad rectam administrationem et bonum regimen non rediret, aut si tu vel tui successores non bene ipsam domum postea ad prefatum obsequium ordinaretis, tunc liceat nobis nostrisque successoribus, qui regnum nostrum tenuerint, cum concordia Turritani archiepiscopi atque abbatis de Sacratio, vel uni ex eis, qui pie et religiose super hoc laborare et intendere voluerit, ipsam domum et eius bona in melius, sicut nostrum est propositum, ad sustentationem predictorum pauperum reformare et ordinare, non tamen nos aut nostri heredes sive aliqua alia persona aliquo tempore, quoquo modo vel ingenio, eam nec aliqua bona eius, in toto vel ex parte, tibi tuisve succeseoribus, donec ad sustentationem predictorum infirmorum eam et eius bona retinere volueritis, auferre; sed vobis hec omnia firma et illibata fieri volumus, nisi vos eam et eius bona ab alimentis iamscriptorum pauperum subtrahere volueritis. Quod si contingerit, tunc Turritanus archiepiscopus, una cum abbate de Sacratio, cum consilio nostro nostrorumque successorum, qui regnum nostrum tenuerint, plenam habeant potestatem ipsam domum ad pretaxatum servitium infirmorum ordinandi; quod si ambo insimul hoc facere cessarent, unus eorum qui in fide steterit, vel quelibet alia religiosa persona que hoc pie agere voluerit, plenam similiter potestatem habeat illud idem sicut supra legitur ordinandi, ita quod omni tempore ad servitium iamscriptorum infirmorum consistat et neque a nobis posterisve nostris vel ab ulla aliqua persona hec revocare ullo modo possint nec ipsam domum nec aliqua eius bona auferre aut sibi revocare possint vel alicui persone vel loco aut ecclesie summictere, unde pauperes iamscripti eorum sustentationem victus atque vestiti perdant, vel ea que iamscripte domus sunt vel erunt ad eorum obsequium et nutrimentum non sint.

Statuimus etiam, ut ipsa domus eiusque servi sint immunes et liberi ab illicitis et publicis atque secularibus prestationibus atque servitiis, quatinus qui pro salute nostrarum animarum iugiter laborant, a nullo in aliquo alio opprimantur.

Rogamus insuper etiam omnes successores nostros iudices atque reges istius terre necnon et reginas, qui et que in Turritano regno deo propitiante pro tempore preerunt, quatinus, pro honore et amore dei suarumque animarum omniumque parentum eorum salute, domum ipsam et omnia eius bona ab omnibus personis defendant, protegant atque manuteneant, ita ut quiete semper ad obsequium iamscriptorum infirmorum permanere faciant, ut felicem vitam et eternum premium inde accipere valeant.

Si qua vero ecclesiastica secularisve persona contra hanc nostre oblationis paginam temere venire temptaverit et eam in aliquo evacuare presumpserit, indignationem dei omnipotentis et nostram incurrat, et penam quinquaginta librarum puri auri hospitalerio de Stagno persolvat.

Et ut hec omnia in perpetuum firma et inconvulsa consistent, hanc nostre institutionis paginam nostro sigillo iussimus insigniri. Et hec omnia nos B(arason) et G(ostatinus) iudices Uguicioni Familiato iudici et notaro ad scribendum commisimus.

Actum in Sardinea, ante palatium de Ardera, presentia Gerardi Conecti quondam filii, Lamfranci quondam Gerardi de Sancto Cassiano, Atthulini filii quondam Guinithonis de Bullo, Crivellarii quondam Iacobi de Macco, Teperti Sassarini quondam Rustici atque Cophini quondam Bernardi, rogatorum testium, dominice incarnationis anno millesimo centesimo septuagesimo octavo, quinto Kalendas iunii, indictione decima.

(S) Ego Uguicio Familiatus, domni imperatoris Frederici iudex ordinarius et sacri Lateranensis palatii notarius, hec precepto iamscriptorum domini mei Barasonis atque Gonstantini regis eius filii scripsi et complevi et dedi.

28 maggio 1177 b

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n. 103 bis. Diplomatico generale n. 678.

1178 maggio 28 stile pisano. Indizione 10. CORTA.

Edizioni:

Vedi pergamena precedente.

Note:

La pergamena 103 bis è una copia del XII secolo. E' in buone condizioni. Numerose correzioni. Inchiostro unico. Sul verso di mano coeva: «*Cartula donationis curie sancti Leonardi de Bosoe facta a iudice Barasone .....*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 28 maggio 1178*»; di altra mano del XIX secolo: «*Sardegna 185 A 1178, 1178 n. 5*».

Regesto:

Barasone, giudice di Torres, sua moglie Preziosa ed il loro figlio Costantino donano a Sismondo, rettore dello spedale di san Leonardo di Stagno, la domus di Bosue, con tutte le sue pertinenze, per farvi un ospizio per i poveri lebbrosi.

Fatto in Sardegna davanti al palazzo di Ardera.

Rogò Uguccione Familiato.

Originale:

In nomine sancte et individue trinitatis amen. Barason, divina dispensante clementia, Turritanorum gubernator et rex, una cum domina Pretiosa, regina uxore mea, et Gostantino iudice filio nostro, dilecto in Christo fratri Sismundo, rectori hospitalis pontis Stagni de territorio Pisano, ceterisque tuisque fratribus tam modernis quam futuris ibidem deo militantibus in perpetuum.

Non nostre scientie vel menti, sed ex summe providentie intuitu, qui per spiritum sapientie dixit: "*Cor regis in manu dei et ubi voluerit inclinabit illud*", opus pietatis ad nostras condescendit mentes, qualiter miserabilibus personis qui sontico morbo laborant, scilicet leprosis, de facultatibus a deo nobis prestitis subvenire possimus et in regno nostro locum in quo, pro animarum nostrarum salute omniumque parentum nostrorum, solatium et sustentationem alimentorum invenire possint, ordinare curavimus, imitantes illud quod dicitur: "*Quia ubi est miseria, ibi est misericordia*". Proinde domum nostram de Bosoue, cum omnibus suis pertinentiis, que divina largitate operante nostri proprii est acquisitus, ad sustentationem predictorum infirmorum consistere in perpetuum decrevimus.

Ideoque, habito consilio et ortatu a domino Villano pie recordationis Pisanorum archiepiscopus et Romane curie primate atque legato et domino Alberto nunc Turritano archiepiscopo, ut per dispensationem bone memorie Petri, hospitalis de Stagno rectoris suorumque fratrum, redditus predictae domus de Bosoue cotidie predictis pauperibus sumministrentur.

Set cum predicto hospitali de Stagno quantum ad temporalia magis honus quam emolumentum ob hoc expediebat, eius incrementum prospeximus, rogantes prefatum dominum Turritanum archiepiscopum ut, ob recompensationem predicti obsequi, ecclesiam beati Georgii de Oliastro ipsi hospitali de Stagno donaret; quod, deo cooperante, ab eo optime impetravimus prout in cartula ab ipso archiepiscopo iamscripto hospitali inde facta continetur.

Unde nos, communi concordia et bona voluntate, pro nostrarum animarum omniumque filiorum ac fratrum seu parentum nostrorum remedio, tibi Sismundo rectori hospitalis de Stagno tuisque successoribus, ad cotidianam sustentationem predictorum infirmorum, qui elephantico morbo laborant, domum nostram et curiam de Bosoue cum omni eius iure et pertinentia, molendinorum scilicet et terrarum et omnium mobilium atque immobilium et se moventium, in perpetuum vestre gubernationi committimus, quatinus omnes proventus et redditus, qui inde cotidie proveniunt, per vestram dispensationem predictorum infirmorum sustentationi deserviant, et in aliquo alio non

expendantur vel alias deferantur, nisi illi homines tantummodo eorum necessaria inde accipiant, qui pro predicta amministrazione et obsequio faciendo ibi a te tuisque successoribus ordinati sive missi aut positi erunt.

Adicentes quoque ut si, quod deus avertat, tu vel tui successores aut illi vel ille, qui in predicta domo a vobis ob regimen faciendum ordinati fuerint vel fuerit, bona ipsius domus dilapidaret vel ad sustentationem predictorum infirmorum omnia, sicut dictum est, non dispensaret, si secundo tertiove commonitus, postquam hoc ad vestram notitia pervenerit, ad rectam administrationem et bonum regimen non rediret, aut si tu vel tui successores non bene ipsam domum postea ad prefatum obsequium ordinaretis, tunc liceat nobis nostrisque successoribus, qui regnum nostrum tenuerint, cum concordia Turritani archiepiscopi atque abbatis de Sacratio, vel uni ex eis, qui pie et religiose super hoc laborare et intendere voluerit, ipsam domum et eius bona in melius, sicut nostrum est propositum, ad sustentationem predictorum pauperum reformare et ordinare, non tamen nos aut nostri heredes sive aliqua alia persona aliquo tempore, quoquo modo vel ingenio, eam nec aliqua bona eius, in toto vel ex parte, tibi tuisve succesoribus, donec ad sustentationem predictorum infirmorum eam et eius bona retinere volueritis, auferre; sed vobis hec omnia firma et illibata fieri volumus, nisi vos eam et eius bona ab alimentis iamscriptorum pauperum subtrahere volueritis. Quod si contingerit, tunc Turritanus archiepiscopus, una cum abbate de Sacratio, cum consilio nostro nostrorumque successorum, qui regnum nostrum tenuerint, plenam habeant potestatem ipsam domum ad pretaxatum servitium infirmorum ordinandi; quod si ambo insimul hoc facere cessarent, unus eorum qui in fide steterit, vel quelibet alia religiosa persona que hoc pie agere voluerit, plenam similiter potestatem habeat illud idem sicut supra legitur ordinandi, ita quod omni tempore ad servitium iamscriptorum infirmorum consistat et neque a nobis posterisve nostris vel ab ulla aliqua persona hec revocare ullo modo possint nec ipsam domum nec aliqua eius bona auferre aut sibi revocare possint vel alicui persone vel loco aut ecclesie summictere, unde pauperes iamscripti eorum sustentationem victus atque vestiti perdant, vel ea que iamscripte domus sunt vel erunt ad eorum obsequium et nutrimentum non sint.

Statuimus etiam, ut ipsa domus eiusque servi sint immunes et liberi ab illicitis et publicis atque secularibus prestationibus atque servitiis, quatinus qui pro salute nostrarum animarum iugiter laborant, a nullo in aliquo alio opprimantur.

Rogamus insuper etiam omnes successores nostros iudices atque reges istius terre necnon et reginas, qui et que in Turritano regno deo propitiante pro tempore preerunt, quatinus, pro honore et amore dei suarumque animarum omniumque parentum eorum salute, domum ipsam et omnia eius bona ab omnibus personis defendant, protegant atque manuteneant, ita ut quiete semper ad obsequium iamscriptorum infirmorum permanere faciant, ut felicem vitam et eternum premium inde accipere valeant.

Si qua vero ecclesiastica secularisve persona contra hanc nostre oblationis paginam temere venire temptaverit et eam in aliquo evacuare presumpserit, indignationem dei omnipotentis et nostram incurrat, et penam quinquaginta librarum puri auri hospitalerio de Stagno persolvat.

Et ut hec omnia in perpetuum firma et inconvulsa consistent, hanc nostre institutionis paginam nostro sigillo iussimus insigniri. Et hec omnia nos B(arason) et G(ostantinus) iudices Uguicioni Familiato iudici et notaro ad scribendum commisimus.

Actum in Sardinea, ante palatium de Ardera, presentia Gerardi Conecti quondam filii, Lamfranci quondam Gerardi de Sancto Cassiano, Atthulini filii quondam Guinithonis de Bullo, Crivellarii quondam Iacobi de Macco, Teperti Sassarini quondam Rustici atque Cophini quondam Bernardi, rogatorum testium, dominice incarnationis anno millesimo centesimo septuagesimo octavo, quinto Kalendas iunii, indictione decima.

(S) Ego Uguicio Familiatus, domni imperatoris Frederici iudex ordinarius et sacri Lateranensis palatii notarius, hec precepto iamscriptorum domini mei Barasonis atque Gonstantini regis eius filii scripsi et complevi et dedi.

8 settembre 1178

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.107. Diplomatico generale n.692.
1179 settembre 8 stile pisano. Indizione 11. LUNGA.

Note:

Pergamena in buone condizioni. Inchiostro unico. Sul verso scritte del XIII secolo illeggibili; di mano coeva: «*Carta de Oliveto*», cancellato con una riga; di mano del XVI o XVII secolo: «*Lo testamento di Raniero Malaparuta della quarta parte della corte .....*»; di mano del XVIII secolo: «*Testamento fatto dal conte Ranieri .....*», «*lo spedale di Stagno ..... settembre 1179*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 8 settembre 1179*».

Regesto:

Il conte Ranieri del fu Malaparuta lascia eredi dei suoi beni le figlie Maria e Tedora. Allo spedale di Stagno lascia la metà dei suoi beni in Oliveto e la metà della sua maschia di Collinaria, a Benedetto del fu Vernaccio la metà dei suoi beni in Salviano, in Leccio, in Mondilio e nella pianura di Livorno, l'altra metà a Guinito del fu Ugo e ai fratelli Gaio e Ugolino. In caso di morte delle figlie, senza eredi, stabilisce che i suoi beni vengano divisi fra lo spedale di Stagno, Benedetto, Guinito, Gaio e Ugolino. Lascia una piccola parte dei suoi beni a Bonaccorso, suo nipote, a Altagrazia del fu Malpilio, a Peretto, a Bernardino, a Sacco e ad altri. Alla chiesa di san Michele d'Agnano lascia un pezzo di terra presso Parrana Vecchia.

Fatto in Kinzica vicino alla chiesa di santa Cristina.

Rogò Pietro di Gottifredo.

Originale:

(S) In nomine domini nostri dei eterni. Anno incarnationis eius millesimo centesimo septuagesimo nono, indictione undecima, sexto Idus septembris.

Ego siquidem in dei omnipotentis nomine comes Rainerius quondam Maleparute testator volo, ordino atque dispono quod si ex hac infirmitate in qua sum vel quocumque tempore sine alia dispositione legitime constituta me mori contigerit ut Maria et Tedora, filie mee, michi sint heredes. Et volo quod si quelibet earum sive filii aut filia mortua fuerit, ut viventi sorori sue hereditatem restituat.

Hospitali de Stagno medietatem totam de omnibus que michi pertinet in Oliveto et eius curia de terris videlicet et de busco et de hominibus et de lucreria et de monte et plano, id est in Pichiaria, in Masciaula, in Piathano, in Carbonaria et prope plebem de Limoni et in Raçeta filium Gerardini cum eo toto quod a me tenet in Oliveto dolego. Et eidem hospitali medietatem meam mascie de Collinaria dolego. Et volo ipsumque hospitale honero ut det pro anima mea inter septimum et trigesimum et sonaturas de campanis libras decem denariorum.

Benedicto quondam Vernaccii medietatem totam de omnibus que michi pertinent ad Salvianam et ad Leccium et ad Mondilium et in toto plano de Livorna de terris videlicet et de hominibus et lucreria et de busco et de monte et de plano dolego et alteram medietatem totam inter Guinithonem quondam Ugonis et Gaium et Ugolinum, germanum suum, dolego; hoc modo videlicet quod medietas ipsius medietatis de suprascripta Salviana et de Leccio et de Mondilio et de toto plano Livorne, ex eo quod mihi ibi pertinet, sicut supradictuin est, sit Guinithonis iamscripti et ipse Guinitho det Gontulino fratri Metelli de suo libras decem denariorum, quas ei dolego, et residua medietatis medietas sit Gaii et Ugolini iamscriptorum et Ugolinus det Gaio libras viginti denariorum, quas ei dolego.

Volo etiam ut iamscripte filie mee rationes uxoris mee Giulie solvant, quod si non fecerint, volo et ordino et dispono ut altera medietas iamscripte curie de Oliveto et omnium que ibi iudicavi sint ipsius hospitalis tunc et ipsum hospitale solvat suprascripte uxori mee rationes suas.

Et volo et ordino atque dispono quod, si utreque filie mee iamscripte sine filio vel filia decesserint, tunc volo ut predictum hospitale pefatam medietatem alteram de omnibus iamscriptis, que ei

iudicavi, habeat et ipsam ipsi hospitali tunc dolego et tunc volo ut medietas totius eius quod habeo in Montemaximo et ad Parranam et ad Trepallum et usque ad Heram de plano et de monte sit iamscripti Benedicti et Guinithonis et Gaii et Ugolini, ita videlicet medietas medietatis sit Benedicti et altera medietas residue medietatis Guinithonis iamscripti et Guinitho det Gontulino iamscripto de suo tunc soldos mille denariorum et residua quarta pars sit iamscriptorum Gaii et Ugolini et tune omnes, secundum quod cuique eorum de hoc meo legato venerit, dent pro anima mea libras ducentas denariorum et tunc totum meum podere residuum sit Bonaccursi, nepotis mei, filii Ugolini germani mei; cui meo nepoti libere et sine ulla conditione predictarum dolego libras centum denariorum, si hoc meum testamentum ipse et pater eius firmum tenuerint, quas a predictis filiabus meis ipsi Bonaccurso dari volo.

Et do potestatem Benedicto et Guinithoni et Gaio predictis vendendi de rebus et terris meis positis ad Ocetum et in plebe de Triano et dent, pro anima mea, Altegratie quondam Malpili libras triginta pro ipsa maritanda et fratri eius libras decem, quas eis dolego, et eidem fratri suo campum meum de Sessana dolego.

Et volo ut de predictis rebus et terris venditis et vendendis, de quibus eis potestatem do, tribuant Benesempri libras decem quas ei dolego.

Et volo ut predictae filie mee terras quas vendidi villanis de Appiano rationabiliter explicent et si non explicaverint volo ut reddant eis libras viginti, quas ipsi villani michi pro pretio terrarum dederant, et si non dederint volo ut predicti Benedictus et Guinitho et Gaius de predictis terris venditis aut vendendis, de quibus eis potestatem do, tribuant ipsis villanis libras viginti.

Predictae uxori mee staria viginti quattuor frumenti et bariles viginti vini de Plano de Porto dolego, que ei dari volo, aut illud valens.

Ronthinum meum meliorem Peretto dolego tali tamen modo, quod si Gualandus, gener meus, dederit inde Peretto libras sex denariorum quod ipsum ronthinum habeat. Peiorem ronthinum meum vendi volo et dentur inde Petro solidos viginti et Bernardino solidos decem et Sacco solidos decem.

Terram meam, que est stariora duo, quam habeo ad Parranam Vechiam, tenentem caput in via, aliud in terra filiorum Ubaldi, sancte Marie de Parrana et sine ulla conditione dolego.

Terram meam, que dicitur Campus de Astaforno, sancto Petro de Agnano dolego et affittum quem mihi annuatim Petrus Lupus eidem ecclesie dolego et hoc ei lego pro facienda festivitate beati Petri annuatim.

Et volo ut heredes mei nullo modo imbrigent nec ab ullo pro me a modo imbrigentur terra et buscus Parrane ad ecclesiam sancti Pauli set secundum quod Ugolinus quondam Oddi confines sub sacramento demonstraverit sic firmum teneatur, et, me in vita, sic firmum tenere dispono et inde meo iuri renuntio.

Et confiteor me debere plebano sancti Laurentii in Plassa solidos triginta, quos reddi volo, et Bonensigne de Agnano solidos quadraginta, quos reddi volo, et Faville libras quattuor, quas reddi volo, et eidem Faville soldos centum dolego.

Recollectam meam huius anni, tracto inde iudicio quod mee uxori feci, a predictis Benedicto et Guinithone et Gaio vendi volo et dari inde Marie, filie Fabri solidos sexaginta et filie Evise solidos quadraginta et superfluum, ubi melius viderint, pro anima mea distribuunt.

Ecclesie sancte Christine soldos viginti dolego, Tinioso quondam Tecii libras septem me debere confiteor, quos reddi volo.

Pro predictis omnibus, ut dictum est, a me legatis et confessis et ordinatis explicandis et dandis volo ut predicti Benedictus et Guinitho et Gaius, fideicommissari mei, in predictis locis de meis terris et rebus vendant et, sicut disposui et me debere confessus sum, dent et compleant et exsolvant.

Huic testamento meo penam librarum mille denariorum impono si quis contravenire temptaverit et legati mei exsors sit. Et volo quod si qua iuris sollempnitas hoc testamentum meum fuerit destituta, quod saltem codicillorum aut cuiuslibet voluntatis ultime vicem teneat. Et ita pro me Petrum iudicem et notarium, scribere rogavi.

Acta sunt hec in Chintica, prope ecclesiam sancte Christine, in domo in qua predictus comes habitat, presentibus Curtevechia quondam Gratiani et Tinioso quondam Vecii et Simone quondam Guiduccii filio, ad hec rogatis testibus.

(S) Ego Petrus Gottifredi, domini Frederigi Romanorum imperatoris ordinarius iudex et tabellio, iamscripti comitis rogatu, hoc testamentum scripsi atque complevi atque firmavi.

24 settembre – 9 ottobre 1178

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatixo San Lorenzo alla Rivolta n.108. Diplomatico generale n.693.
1179 settembre 24 stile pisano- Indizione 11. LUNGA.

Note:

La pergamena presenta due lacerazioni nel margine sinistro ed è danneggiata dall'umidità in basso sul margine sinistro. Inchiostro unico. Sul verso di mano coeva: «*Possessio terrarum que fuerunt Cerini iudicis quam iudicavit hospitali de Stagno pro remedio anime sue*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 24 settembre 1179*».

Regesto:

Il conte Ugolino figlio del fu conte Tedicio e Guido di Marignano giudice, fideicommissari di Cerino giudice, defunto, mettono in possesso di diversi pezzi di terra lo spedale di Stagno per adempiere la volontà del predetto Cerino.

Rogò Guinibaldo giudice e notaio imperiale.

Originale:

In eterni dei nomine amen. Ex hac publica litterarum serie omnibus evidenter appareat quod comes Ugolinus quondam comitis Tedicii, fideicommissarius Cerini iudicis defuncti, et Guido filius Marignani iudicis, fideicommissarii suprascripti Cerini, ex mandato suprascripti Marignani, patris sui, satisfaciens ultime voluntatis dicti Cerini, miserunt Sismundum, venerabilem hospitalerium hospitalis de Stagno, corporaliter et nomine dicti hospitalis in possessionem unius petię terre, quę est sedium, posita in villa vocata Septimo, prope ecclesiam sancti Benedicti, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput in terra comitis Rainerii, latus in terra filiorum quondam Berithi iudicis et filiorum quondam Malagalię, aliud latus in terra filiarum quondam Becci et in terra Bari et est panori triginta et tres; presentibus comite Tedicio et Gerardo quondam Calmangiaris et Tedicio filio Bernardi Orrade et Guittone quondam Berithi et Ildebrandino quondam Ildebranducii et Vicedomino quondam Malagalię et Ildebrandino eius fratre; anno dominice incarnationis millesimo centesimo septuagesimo nono, octavo Kalendarum octubris, indictione duodecima.

Et sic eadem suprascripta die, dicti comes Ugolinus et Guido miserunt prefatum Sismundum in possessionem alterius petię terre vineatę positę in Arno Morto, quę tenet unum caput in via publica, aliud caput orientis in terra et vinea Gerardini et nepotis quondam Guilielmi Todi, latus in terra et vinea Vicedomini quondam Malagalię, aliud latus in terra Tedicii et Henrigitti, germanorum quondam Ugolini, et est per mensuram statoria quattuor et panori octo.

Presentibus comite Tedicio et Ugolino genero Gerardini et Gottifredo quondam Gerardi.

Item miserunt eum in possessionem medietatis alterius petię terre pro indiviso, quę est aratoria, positę in Arno Morto, cuius totius petię tenet unum caput in via publica, aliud caput in terra comitorum de Septimo, latus in terra Tedicii et Henrigitti germanorum quondam Ugolini, alterum latus in terra presbiteri Lamberti et Guiducii et est ipsa medietas statoria unum.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terre aratorie posite ibi prope. Cuius unum caput in terra comitorum de Septimo continetur, aliud caput in terra comitis Tedicii, latus in terra [C]ampuli de Carphagnana, alterum latus in terra filiorum quondam Russelmini et eorum consortium et est statoria tria et panori novem et dimidium.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terre aratorię, positę ibi prope, quę tenet unum caput in via, aliud caput in terra Lamberti quondam Rusticucci, latus in terra filiorum quondam Malagalię, alterum latus in terra filiorum quondam Berithi et est statoria unum et panori sex.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terre aratorię positę in Terronciuli, quę tenet unum caput in terra filiorum quondam comitis Tancredi, aliud caput in terra filiorum quondam Berithi et eorum consortium, latus in terra suprascriptorum comitorum, [al]terum latus in terra Alberti de Castagneto de qua competit dicti hospitalis unum statoria et panori decem et dimidium.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē ibi prope, cuius unum caput in terra filiorum quondam Guidi Berithi, aliud caput in via carraricia, latus in terra filiarum quondam Becci, alterum latus in terra suprascriptarum filiarum quondam Becci et filiorum quondam Guidi Berithi de qua competit dicti hospitalis panori tres.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē aratoriē positē in loco dicto Caphagio, quē tenet caput in terra Ildebrandini de Tripallo, aliud caput in terra ecclesiē sancti Frediani de Lama, latus in terra Guidotti quondam Henrigitti, alterum latus in terra filiorum quondam Guidi Berithi et est stariorum unum et panori decem et dimidium.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē ibi prope quē tenet caput in terra filiorum quondam Lanfrankini, aliud caput in terra Tedicii de Soana, latus in terra Scotti quondam Henrigitti, aliud latus in terra Tedicii quondam Ugolinelli; et est panori sex.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē ibi prope cuius unum caput in terra ecclesiē sancte maioris Mariē, quam habet in feodum filiorum quondam Matti, continetur, aliud caput in terra Guidotti quondam Henrigitti, latus in terra filiorum quondam Rodulfi, aliud latus in terra filiorum quondam Guideri Berithi et est stariora duo et panori undecim.

Item miserunt eum in possessionem alteriu petiē terrē positē in loco dicto Fignano, quē tenet ambo capita in terra filiorum quondam Berithi, latus in terra filiorum quondam Guidri Berithi et filiorum quondam Ugolini Rodulfi, aliud latus in terra filiorum quondam Gerardi de Sexto; et est stariorum unum et panori quattuor et solidos tres.

Item miserunt eum in possessionem alterius terrē positē ibi prope quē tenet unum caput in terra filiorum quondam Berithi, aliud caput in terra ecclesiē sancti Frediani de Lama, latus in via publica, aliud latus in terra Scotti quondam Henrigitti; et est stariora duo et panorum unum et quarta pars unius panoris.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē ibi prope in loco dicto Camaiare, tenet unum caput in via publica, aliud caput in terra suprascripti hospitalis et partim in terra filiorum quondam Malagaliē, latus in terra filiorum quondam Rodulfi et filiorum quondam Gerardini Berithi, aliud latus in terra Bellomi de Viliano; et est stariora quattuor et panori sex.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē in eodem loco, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput in terra suprascripti hospitalis de Stagno, latus in terra filiorum quondam Malagaliē, aliud latus in terra Ugolini quondam Rodulfi et est stariora duo et panori quattuor.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē in loco dicto Quarantula, quē tenet unum caput in via publica, aliud caput in terra Ildebrandini quondam Ildebranducii et nepotis, latus in terra filiorum quondam Malagaliē, aliud latus in terra Bari; et est stariora tria.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē in loco dicto Pharaiano, cuius unum caput in terra filiorum quondam Malagaliē continetur, aliud caput in terra dicti hospitalis et filiorum quondam Malagaliē, latus in terra Gerardini quondam Ugolini, aliud latus in terra filiorum quondam Malagaliē; et est stariora quattuor et due partis unius panoris.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē vineatē positē ibi prope quē tenet unum caput in terra Scotti quondam Henrigitti, aliud in terra Bellucki quondam Henrigitti, latus in via publica, aliud latus in terra filiorum quondam Figualducii; et est panori viginti et tria.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terre quē est sedium in quo habitat Falcone, positum in loco dicto Pharaiano, de quo competit suprascripti hospitalis medietatem unius starioris.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē aratoriē, positē ibi prope, cuius unum caput in terra Benecti quondam Bellucii continetur et partim in terra suprascripti hospitalis quē fuit suprascripti Cerini, aliud caput cum uno latere in viis publicis, aliud latus in terra suprascripti hospitalis et in terra Sindice, relicte Raphaionis, et est stariora duo et panori quattuor.

Item miserunt eum in possessionem alterius petiē terrē positē ibi prope, quē tenet caput in via publica, aliud caput cum uno latere in terra prefati hospitalis que fuerunt suprascripti Cerini, aliud latus in terra Morontis; et est panori decem et octo. De qua competit dicti hospitali panori novem.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terrę positę ibi prope quę tenet unum caput in terra suprascripti Benecti, aliud caput in terra prefati Morontis et est panori viginti et unum.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terrę vineatę positę ibi prope, cuius unum caput in terra dicti hospitalis continetur, aliud caput in terra Bernardi Taliabraschę et Rubertini quondam Gerardi, latus in terra suprascripti Bernardi Taliabraschę et in terra dicti hospitalis, aliud latus in terra prefati Benecti et Sismundini quondam Carpini; et est stariora duo et panori decem.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terrę aratorię positę ibi prope, quę tenet unum caput in terra filiorum quondam Ugolinelli, aliud caput in terra Ascianensis de Asciano latus in terra dicti Bernardi Taliabraschę, aliud latus in terra Marci quondam Gontulini; et est stariorum unum et panori dece. Item miserunt eum in possessionem alterius petie terre posite ibi prope, cuius unum caput in terra Franceski et Guidonis germanorum quondam Ponthonis et partim in terra Bernardi Taliabraschę, aliud caput in terra Tancredi quondam Petri Vicecomitis, latus in terra Grunei quondam Rustici, aliud latus in terra Rainerii quondam Corsi; et est panori triginta et unum. De qua competit dicti hospitali tertiam partem.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terrę vineatę positę in Pharaiano, cuius unum caput cum uno latere in viis publicis continentur, aliud caput in terra et casa Guarignonis, alterum latus in terra et vinea Beneincase quondam Petri; et est panori tredecim et dimidium. De qua competit suprascripti hospitalis medietatem.

Item miserunt eum in possessionem alterius petię terre que est sedium positum in Pharaiano, que tenet unum caput in strata, aliud caput in terra filiorum quondam Malagalię, latus in terra Strambi quondam Iohannis Ursi, aliud latus in terra Bulgarini et Provincialis et Galli germanorum quondam Figualducii; et est stariora quattuor, presentibus suprascripto comite Tedicio et Martino quondam Boni, qui fuit castaldo suprascripti Cerini iudicis, et aliis pluribus.

Hoc quoque salvo, dictus comes Ugolinus et prefatus Guido preceperunt prefato Martino ut eorum vice mittat prefatum Sismundum in possessionem aliarum petiarum que fuerunt suprascripti Cerini iudicis que sunt posite in eadem ville et in curte de Septimo.

Postea eodem anno et indictione suprascripta, quinto Kalendarum octubris, dictus comes Ugolinus misit prefatum Sismundum corporaliter et nomine dicti hospitalis in possessionem unius petię terrę quę est sedium, in quo habitat Cicionus, quę tenet unum caput in strata, aliud caput in terra monasterii sancti Pauli de Ripa Arni, latus in terra Guiciardi, aliud latus in terra filiorum quondam Guideri Berithi et filiorum Gerardini Berithi et eorum consortium; et est stariora quattuor. De qua competit suprascripti hospitalis medietatem. Presentibus comite Uguicionello et filiis quondam Malagalie et Francardo.

Item misit eum in possessionem alterius petię terrę, posite in loco dicto Grumulo, que tenet unum caput in terra Ranucini, aliud caput in terra Provincialis quondam Berithi, latus in terra Ildebrandini quondam Malagalię, aliud latus in via publica; et est stariorum unum.

Item misit eum in possessionem alterius petię terrę, positę in Paterno, quam detinet Rusticus et Barucius, germani, quondam Belloni; et est panori novem.

Et sic eadem suprascripta die, quinto Kalendarum octubris, dictus Martinus, secutus mandatum suprascriptorum comitis Ugolini et Guidonis, misit dictum Sismundum corporaliter et nomine dicti hospitalis in possessionem unius petię terrę, quam detinet Baldone et nepos eius, positę in loco dicto Valenitro, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput in terra Rainerii quondam Corsi et Tedicii quondam Ugolinelli, latus in terra Ricii quondam Bernardi, aliud latus in terra suprascripti Baldonis; et est panori triginta.

Dictus Martinus misit prefatum Sismundum in possessionem alterius petię terrę, presentibus Francardo quondam Lotterii Francardi et Falcone quondam Albertinni et suprascripto Baldone et Pandulfino quondam Albertini et Nigro quondam Guiducii Scarsagalli.

Item misit eum in possessionem alterius petie terre, posite in loco dicto Fignano, cuius unum caput in terra filiorum quondam Malagalię, aliud caput in terra ecclesie sancti Frediani, latus in via publica, aliud latus in terra *****; et est panori septem et quarta. Presentibus suprascripto Francardo et Fidantia quondam Rodulfini.

Item misit eum in possessionem. alterius petię terrę positę in loco dicto Petricio, cuius unum caput in terra filiorum quondam Martini de Monte Magno, aliud caput in terra filiorum quondam Teuperti, latus in terra filiorum quondam Berithi, aliud latus monasterii sancti Salvatoris de Sexto; et est panori quattuor et tertia. Presentibus suprascripto Francardo et Bandino quondam Gualandi et Pellaio de Navakio.

Item misit eum in possessionem alterius petię terrę positę in Pharaiano in loco dicto Forca, que tenet unum caput in semetula, aliud caput in terra Beluchi, latus in via publica, aliud latus in terra monasterii sancti Savini; et est statoria duo et panori tres. Preseiatibus suprascripto Francardo et prefato Francardo Falcone et Ildebrandino quondam Gerardi.

Item dictus Martinus misit prefatum Sismundum in possessionem alterius petie terre, que est sedium in quo habitat Paganellus, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput in terra filiorum quondam Malagalie, latus in terra filiorum quondam Berithi, aliud latus in terra *****; et est statorum unum et dimidium, cum aliis tribus petiis que ibi sunt,. Presentibus Sismundo, iudice et notario, et Bonacurso, iudice et notario, germanis quondam Ugonis, et Ugolino quondam Petri de Lari.

Denique secunda die quarto Kalendarum octubris, dictus Martinus misit prefatum Sismundum corporaliter et nomine dicti hospitalis in possessionem unius petię terrę positę in Plagia, que tenet unum caput in terra comitis Tedicii, aliud caput in terra Guidalotti, latus in terra filiorum quondam Gerardini Berithi, aliud latus in terra filiorum quondam Malagalie et est panori sedecim. De qua competit dicti hospitali sextam partem. Presentibus Francardo et Martino de sancto Martino et Amico quondam Amici.

Item misit eum in possessionem alterius petię terrę, positę ibi prope, que tenet unum caput in terra et vinea filiorum quondam Guiducii Henriguli, aliud caput in terra *****, latus in terra Tedicii quondam Malagalię, aliud latus in terra Vicedomini quondam Malagalię; et est panori decem et septem. De qua competit dicti hospitali sextam partem. Presentibus suprascripto Francardo et filiis quondam Malagalie et Uguicione quondam Lamberti iudicis.

Item misit eum in possessionem alterius petie terre, posite in Plagia, cuius unum caput in flumine Arno continetur, aliud caput in terra filiorum quondam Guiducii Henriguli cum uno latere, aliud latus in terra suprascriptorum filiorum quondam Guiducii Henriguli. De qua competit dicti hospitali sextam partem. Presentibus suprascripto Francardo et prefatis filiis quondam Malagalie.

Item misit eum in possessionem alterius petię terrę, positę in loco dicto Strata, que tenet caput in via publica, aliud caput in terra Tedicii quondam Ugolinelli et fratris, latus in terra Nicolitti quondam Bernardi, alterum latus in terra Mini; et est panori tres.

Item aliam petiam de terra posita in Plagia, quę tenet unum caput in via publica, aliud caput in simiterio, latus in terra filii Russelmini de Cascina, aliud latus in terra filiorum quondam Baronis de Pisa; et est statorum unum.

Item aliam petiam de terra posita in Canicia, cuius unum caput in via publica continetur, aliud caput in predicto simiterio, latus in terra filiorum quondam Gualteronis, alterum latus in terra Baldicionis; et est statorum unum.

Postea eodem anno et indictione suprascripta, septimo Idus octubris, dictus Martinus nuntiavit Guinibaldo, iudici et notario, pro iamdicto hospitali aliam quandam petiam de terra, que est sedium Vitalis de Arno Morto, que tenet unum caput in terra comitis Rainerii, aliud caput in terra Tedicii quondam Ugolinelli, latus in terra monasterii sancti Salvatoris de Sexto, aliud latus in via publica; et est panori sex.

Data est suprascripta possessio prefato Sismundo, recipienti nomine dicti hospitalis, pro remedio anime dicti Cerini defuncti.

(S) Ego Guinibaldus, scriba, iudex et notarius donni imperatoris, huic dationi posesionis interfui et ideo memoriam habendam et in posterum conservandam hanc cartam scripsi complevi et dedi.

28 settembre 1178

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.109. Diplomatico generale n.694.
1179 settembre 28 stile pisano. Indizione 12. CORTA.

Note:

Pergamena in buone condizioni. Inchiostro unico. Sul verso tracce di scritte del XIV secolo; di mano del XIX secolo: «S. Lorenzo alle Rivolte 28 settembre 1179».

Regesto:

Il conte Ugolino, figlio del fu Tedicio, e sua moglie, la contessa Contilda, figlia del fu Rosselmino, vendono a Sismondo, spedalingo dello spedale di san Leonardo di Stagno, che riceve per il suddetto spedale, un pezzo di terra situato in Anghiale. Questo pezzo di terra è venduto per trentasei libre, somma che i suddetti coniugi dovevano dare allo spedale di Stagno per conto del conte Gerardo.

Fatto in Settimo.

Rogò Guinibaldo.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno dominice incarnationis millesimo centesimo septuagesimo nono, quarto Kalendarum octobris, indictione duodecima.

Manifesti sumus nos comes Ugolinus quondam Tedicii et comitissa Contilda iugalis eius et filia quondam Russelmini quia, consentiente mihi iamdictę comitisę Contildę suprascripto comite Ugolino, viro meo, ubi etiam interfuit notitia Guinibaldi, iudicis donni imperatoris, a quo secundum legem interrogata sum et cognita nullam me pati violentiam set pura et integra mea bona voluntate, secundum edicti paginam, per hanc cartam vendimus et tradimus tibi Sismundo, dei gratia hospitalerio hospitalis sancti Leonardi de Stagno, ementi et recipienti pro iamdicto hospitali, quandam petiam de terra quę est pratum positum in Ankiāle, cuius unum caput occidentis in via publica continetur, aliud caput orientis *****, latus in terra suprascripti hospitalis, alterum latus in terra comitis Uguicionelli; et est per mensuram ad iustam perticam mensurariam statoria viginti quattuor.

Predictam itaque petiam de terra, qualiter ab omni parte circumdata est et mensurata per suprascripta loca, in integrum cum inferioribus et superioribus suis seu cum finibus et ingressibus suis et cui cum iure et proprietate et actione et pertinentia sua, tibi iamdicto Sismundo, ementi et recipienti pro iamdicto hospitali, ut dictum est, vendimus et tradimus.

Insuper omnia iura et actiones que nobis inde competunt in rem vel in personam vel mixtam directam vel utilem contra quamcumque personam vel locum ratione possessionis et gratia proprietatis tibi iamdicto Sismundo, recipienti pro iamdicto hospitali, damus, cedimus et concedimus et mandamus ut his nomine dicti hospitalis agas et expeniaris.

Pro qua nostra venditione et traditione confitemur in veritate tibi debere pro comite Gerardo libras triginta et sex bonorum denariorum quas ipse iudicavit pro anima sua prefato hospitali.

Pro quibus libris triginta et sex vendimus prefato hospitali suprascriptam terram.

Quam nostram venditionem et traditionem si nos, iamdicti iugales, vel nostri heredes sive cui eam nos dedissemus aut dederimus retollere vel subtrahere aut minuere vel impedire aut imbrigare sive molestare quesierimus, quolibet ingenio, tibi iamdicto Sismundo vel tuis successoribus sive cui eam vos dederitis vel habere decreveritis, et si nos vel nostros heredes exinde actores vel defensores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondemus nos nostrosque heredes, stipulatione sollempniter interposita, tibi iamfato Sismundo tuisque successoribus componere suprascriptam nostram venditionem et traditionem in duplum in consimili loco, sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et sic precipimus tibi sepedicto Sismundo ut in possessionem iamdicte petie de terra corporaliter et nomine dicti hospitalis intres et eam possideas.

Hec omnia taliter nos commemorati iugales scribere rogavimus Guinibaldum, scribam, iudicem et notarium donni imperatoris.

Actum Septimo, subtus sala domus suprascripti comitis Ugolini, in presentia et testimonio Ildebrandi plebani de Cascina et presbiteri Ugonis cappellani dicte plebis et Ildebrandini quondam Malagalie, testium rogatorum.

(S) Ego Guinibaldus, scriba, iudex et notarius donni imperatoris, hanc cartam scripsi, complevi et dedi.

18 novembre 1178

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.110. Diplomatico generale n.696.
1179 novembre 18 stile pisano. Indizione 12. CORTA.

Note:

Pergamena in buone condizioni. Inchiostro unico. Sul verso di mano del XIII secolo: «*Venditio Tedicii comitis facta hospitali de starioris XIII de terra que est prope foveam novam in loco ubi dicitur Aiolo*»; di mano del XVIII secolo: «*Copiato*», «*una casa con ..... pezzi di terra*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 18 novembre 1179*».

Regesto:

Il conte Ugolino, figlio del fu Tedicio, e sua moglie Gontilda, figlia del fu Rosselmino, vendono a Opito, camarlingo dello spedale di san Leonardo di Stagno, il quale riceve per il suddetto spedale, un pezzo di terra situato presso Fossa Nuova in luogo detto Aiolo. Questo pezzo di terra viene venduto per il prezzo di quattordici lire, somma che i suddetti coniugi dovevano dare allo spedale di Stagno per conto del conte Gerardo.

Fatto a Settimo.

R*ogò Adam.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo septuagesimo nono, indictione duodecima, quartodecimo Kalendarum decembris.

Manifesti sumus nos comes Ugolinus quondam Tedicii et Gontilda iugalis eius et filia quondam Roselmini, quia communiter et legitime consentiente michi iamdicte Gontilde suprascripto viro meo, sub notitia et interrogatione Ade, iudicis ordinarii, a quo secundum legem interrogata et cognita sum me nullam pati violentiam sed pura et integra mea bona voluntate secundum edicti paginam, per hanc cartulam vendinius et tradimus tibi Opitho camerario hospitalis sancti Leonardi de Stagno, recipienti pro suprascripto hospitali, unam petiam terre positam prope Foveam Novam in loco dicto Aiolo, que tenet unum caput cum uno latere in terra nostra, aliud quidem caput in terra Lamberti quondam Gualfredi, aliud vero latus in terra suprascripti hospitalis; et est per mensuram ad iustam perticam stariora quattuordecim.

Pro qua nostra venditione et traditione confitemur nos recepisse et solutum nobis esse libras quattuordecim denariorum pro debito videlicet unde tenebamur domino suprascripti hospitalis pro comite Gerardo.

Predictam integram terre petiam, qualiter ab omni parte circumdata est et mensurata per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus seu cum finibus et accessionibus et ingressibus suis cum omni iure proprietate et actione ac pertinentia sua, tibi iamdicto Opitho, pro prefato hospitali, vendimus et tradimus.

Et cedimus atque mandamus tibi omne ius et actionem directam et utilem nobis inde competentem et te emptorem in suprascriptam petiam terre facimus procuratorem ut procurator constitutus pro suprascripto hospitali habeas et teneas.

Et sic precipimus tibi ut pro iamdicto hospitali possessionem ingrediaris et proprietario iure possideas. Quam nostram venditionem et traditionem, si nos suprascripti iugales vel nostri heredes sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere sive imbrigare vel melestare quesierimus, per aliquod ingenium, tibi suprascripto Opitho pro dicto hospitali ementi vel tuis successoribus aut cui vos eam dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondemus nos suprascripti iugales, una cum nostris heredibus, stipulatione a te sollempniter interposita, componere tibi iamdicto Opitho tuisque successoribus et quibus dederitis suprascriptam nostram venditionem et traditionem in duplum in consimili loco, sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hec scribere rogavimus Adam, iudicem et notarium domini imperatoris.

Actum Septimo, prope ecclesiam sancti *****, in domo suprascriptorum iugalium.

Signa + manuum suprascriptorum iugalium, qui comuniter et, ut dictum est, legitime consentientes hanc cartulam fieri rogaverunt.

Signa + manuum Gottifredi notarii, Francardi quondam Lutterii, Trapilicini quondam Micicchii, rogatorum testium.

(S) Ego Adam, iudex ordinarius domini imperatoris Frederigi atque notarius, post traditam complevi, firmavi et dedi.

11 ottobre 1179

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.114. Diplomatico generale n.712.
1180 ottobre 11 stile pisano. Indizione 13.

Note:

Pergamena in buone condizioni. Inchiostro unico. Tracce di rigatura. Sul verso di mano coeva: «*Cartula de terra quam emit dominus Sesmundus ab Ugolino et Lamberto germanis quondam Petrilarii*»; di mano diversa dello stesso secolo: «*Sesmundus*», «*ab Ugolino*», «*Septimo*»; di mani diverse dei secoli XIII e XIV: «*Septimo*», «*Septimo*», «*Septimo*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 11 ottobre 1180*».

Regesto:

Ugo e Lamberto, figli del fu Pietrolaria, Adaleita, moglie di Ugo, e Mardula, moglie di Lamberto, vendono a Sismondo, rettore dello spedale di san Leonardo di Stagno, un pezzo di terra posto in Settimo, in luogo detto Cafagio, per il prezzo di sessantun lire e quattro soldi.

Fatto in Settimo presso la chiesa di san Pietro.

Rogò Adamo notaio imperiale.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo optuagesimo, indictione tertiadecima, quinto Idus octubris.

Manifesti sumus nos Ugo et Lambertus, germani quondam Petrilarii, et Adaleita, uxor suprascripti Ugonis, et Mardula, uxor iamdicti Lamberti, quia communiter et consentientibus nobis Adaleite et Mardule suprascriptis viris nostris, sub interrogatione Ade iudicis ordinarii, a quo secundum legem interrogate et cognite sumus nos nullam pati violentiam, sed pura et nostra bona voluntate secundum edicti paginam, per hanc cartulam vendimus et tradimus tibi Sesmundo, domino et rectori hospitalis sancti Leonardi de Stagno, recipienti pro ipso hospitali, unam petiam terre laboratorie, que est posita in confinibus de Septimo in loco dicto Cafagio, que tenet unum caput in via publica, aliud in terra Carini quondam Orlandini de Viliano, latus unum in terra que tenent pro filiis quondam Bensi, aliud latus partim in terra comitis Tedicii et partim in terra Tedicii et Herithetti, germanorum quondam Ugolinelli, et partim in terra suprascripti Carini; et est per mensuram ad iustam perticam stariora decem et medium et due partes unius panori.

Predictam petiam terre, qualiter ab omni parte circumdata est et mensurata per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus seu cum finibus et accessionibus et ingressibus suis, cum omni iure, proprietate et actione ac pertinentia sua, tibi suprascripto Sesmundo, domino et rectori iamdicti hospitalis, pro ipso hospitali, vendimus et tradimus et cedimus atque mandamus omne ius et actionem directam et utilem nobis inde competentem et te emptorem in rem tuam facimus procuratorem, quatinus procurator constitutus tuo nomine pro suprascripto hospitali directo et utiliter valeas experiri.

Pro qua nostra venditione et traditione confitemur nos recepisse et nobis solutum esse in veritate et non spe future numerationis libras sexaginta unam et solidos quattuor bonorum denariorum, videlicet pro unoquoque starioro libras quinque et solidos sedecim.

Quam nostram venditionem et traditionem, si nos suprascripti iugales vel nostri heredes sive cui nos eam dedissemus aut dederimus, retollere vel minuere quesierimus per aliquod ingenium tibi suprascripto Sesmundo, domino et rectori suprascripti hospitalis, vel tuis successoribus sive cui vos eam dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defendaverimus, spondemus nos suprascripti iugales una cum nostris heredibus, stipulatione a te sollempniter interposita, componere tibi suprascripto Sesmundo, domino dicti hospitalis, pro ipso hospitali, tisque successoribus et quibus dederitis suprascriptam nostram venditionem et traditionem in duplum in consimili loco, sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hec omnia scribere rogavimus Adam, iudicem et notarium domini inperatoris.
Actum Septimo, prope ecclesiam sancti Petri, in cellario suprascripti hospitalis.

Eodem die suprascriptus Ugo, accepto mandato a suprascripto Lanberto et Adaleita et Mardula, pro se et suprascriptis, misit Sesmundum, dominum suprascripti hospitalis, pro ipso hospitali, corporaliter in possessionem suprascripte terre.

Presentibus Ildebrandino quondam Malagalie et Martino qui fuit castaldus Cerini et Comandino fabro et Ranuccino Fraguli et Tinioso.

Signa ++ manuum suprascriptorum iugaliun, qui comuniter et legitime consentientes hanc venditionis cartulam fieri rogaverunt.

Signa ++ manuum Ildebrandini quondam Malagalie, Botronis quondam Petri, Vecchii filii Lanfranchetti, rogatorum testium.

(S) Ego Adam, iudex ordinarius domini inperatoris Frederigi et notarius, post traditam conplevi, firmavi et dedi.

28 gennaio 1180

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.112. Diplomatico generale n.701.
1180 gennaio 28 stile pisano=stile comune. Indizione 13. CORTA.

Note:

Pergamena in buone condizioni. Inchiostro unico. Sul verso di mano coeva: «*Hec est cartula de iudicio quod fecit Gerardus quondam Dathi sancto Leunardo de Stagno de domo sua Sancti Cassiani*»; di mano del XVI o del XVII secolo: «*Sancto Cassiano di val d'Arno*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte gennaio 1180*».

Regesto:

Particola del testamento di Gerardo, figlio del fu Dato, con il quale lascia allo spedale di san Leonardo di Stagno una casa posta nel castello di San Casciano, lasciando l'usufrutto a sua madre Tornacasa.

Fatto nella chiesa di san Casciano

Rogò Gerardo giudice e notaio.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo octuagesimo, quinto Kalendas februarii, indictione tertiadecima.

Gerardus quondam Dathi, sanus mente et eger corpore, in testamento suo, quando instituit sibi heredes, reliquit et iudicavit sancto Leunardo de Stagno domum suam, que erat in castellare Sancti Cassiani de valle Sarni, relicto usufructum matri sue Tornacase, et erat murata domus, que tenebat capita in viis, latus in terra Lanfranci, aliud in terra Henrici.

Hoc factum in domo iascripti Gerardi prope iascriptam ecclesiam et plebem sancti Cassiani, in presentia et testimonio Bandini Bonbaronis et Turnuli quondam Gerardi, Montanini filii Baiolardi, Upithini quondam Periurii, Ugolini filii Vitalis de Lugnano, rogatorum testium, et mea Gerardi iudicis et notarii.

(S) Ego Gerardus, domni inperatoris Frederici iudex ordinarius eiusdemque notarius, omnibus iascriptis interfui et hoc memoriale scriptum composui et scripsi et etiam, rogatu iascripti Gerardi quondam Dathi, conplevi et dedi.

20 marzo 1180

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.113. Diplomatico generale n.704
1180 marzo 20 stile pisano=stile comune. Indizione 13. CORTA.

Edizioni:

A. D'AMIA, *Diritto e sentenze di Pisa ai primordi del Rinascimento giuridico*, Firenze 1960, pp.308-310.

2^a edizione, Milano 1962, pp.247-249 n.18.

Note:

Pergamena in buone condizioni. E' stato usato un inchiostro più chiaro fino al nono rigo. Sul verso di mano del secolo XVII o XVIII: «*Sententia contra Tedora figliola di Ranieri conte di Malaparuta di metà della corte di tutta ..... d'Uliveto*»; di mano del XVIII secolo: «*Sententia della metà della corte di Oliveto*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte 20 marzo 1180*».

Regesto:

Sentenza dei pubblici arbitri dei Pisani nella causa fra lo spedale di Stagno e Tedora del fu conte Ranieri di Malaparuta, con la quale si dichiara che Tedora debba dividere per metà col suddetto spedale tutte le terre, boschi e beni diversi che teneva dal nominato conte, nonché mezza massa di Collinaia.

Data nella curia dei detti giudici che è nella chiesa di san Michele.

Rogò Guglielmo notaio dell'imperatore.

Originale:

In eterni dei nomine amen. Nos Guilielmus iudex et Henrigus Familiatus, publici Pisanorum arbitri, litem quę vertebatur inter Gerardum syndicum hospitalis et collegii de Stagno pro ipso collegio et Tedoram filiam quondam Rainerii comitis Maleparute, sic diffinimus.

Siquidem Gerardus egit pro iascripto collegio adversus Tedoram iascriptam comuni dividundo iudicio pro medietate omnium terrarum et silvarum et boschorum et masiarum et sediorum et hominum, excepto Stephano et toto eo quod tenebat a iascripto comite Rainerio et media maschia de Collinaria que dicitur esse propria iascripti ospitalis de quibus non agit, et iudicum officio ut omnia iascripta dividantur quę comprehenduntur in cartula scripta per Petrum Gottifredi iudicis et notarii.

Tedora respondit, salvo si Gerardus est syndicus, quod debet designare res pro quibus agit et provocat eam ad divisionem, quod non credit se teneri dividere pro ea parte cum deducto debito Rainerii, plus tertia parte iudicavit, in quo filias ultra legitimam gravavit quod facere non potuit. Et insuper dicit se nichil habere comune cum iascripto ospitali.

Syndicus vero iascriptam divisionem cum ea pro iascripto ospitali et collegio de iure fieri dicebat, quia Rainerius pater iascripte Tedore eidem ospitali iudicaverat, videlicet totam medietatem de omnibus que sibi pertinebat in Oliveto et eius curia de terris videlicet et bosco et de hominibus et de lucreria et de monte et plano, idest in Picchiaria et in Masciaula, in Piatthano, in Carbonaria et prope plebem de Limoni et in Ratheta filium Gerardini cum toto eo quod ab eo tenuit in Oliveto et medietatem sue maschie de Collinaria quę omnia per legata predicto ospitali in suo testamento relinquerat prout in instrumento per Petrum iudicem et notarium confecto et arbitris ostenso contineri dicebat.

Tedora e contra predicta dividere cum eo non debere allegabat eo quod pater suus Rainerius in legitima gravaverat, quod de iure facere ¹ non potuit.

At syndicus ab ea sacramentum calumpnie petiit dicens eam per calumpniam hoc dicere et cum causa maior triginta librarum esset et sacramento calumpnie a Sismondo iascripti ospitalis et

---

¹ P isolata e senza segni di abbreviazione non comprensibile.

collegii² prestitutum et cum ipsa sepe et sepius de sacramento calumpnie faciendo foret inquisita et facere recusaret, inquisita etiam per heremodiciū de omnibus iamscriptis, non venit.

Unde nos arbitri cognoscentes Gerardum iamscripti ospitalis et collegii syndicum esse et petita³ ospitalis esse et ab ea heremodicio contratto et sacramento calumpnie habito pro recusato, eius absentia dei repleta presentia, ut iamscripta prout ab ipso sindico sunt petita cum eodem sindico ospitalis et collegii agente, pro medietate iamscripti collegii, Tedora dividat pronuntiamus.

Data in curia nostra sancti Michaelis, presentibus Vettulario quondam Guidonis et Lamberto quondam Rainerii et Gerardo iudice magistri Ruberti et Rainaldo quondam Ildebrandi et Henrico de Massa et Benencasa Macagese et Bursa quondam Cocchi et Henrigo quondam Henrigi et aliis multis, anno domini millesimo centesimo octuagesimo, indictione tertiadecima, tertiodecimo Kalendas aprilis.

+ Ego Henricus Familiatus, publicus Pisanorum arbiter, hanc sententiam a me datam subscribendo confirmo.

(S) Ego Guilielmus, imperatorie dignitatis iudex ordinarius ac cancellarius donni Frederigi et nunc publicus Pisanorum arbiter, in hac sententia a me et dicto meo socio data subscribendo confirmo.

*

---

² et collegii *dopo scritto* prestitutum e richiamato al suo posto tramite un segno.

³ iamscripti *cancellato* tramite dei puntini sottoscritti.

28 giugno 1180

Archivio di Stato di Pisa, Diplomatico San Lorenzo alla Rivolta n.117. Diplomatico generale n.724. 1181 giugno 28 stile pisano. Indizione 13.

Note:

Pergamena in buono stato di conservazione. Inchiostro unico. Leggere tracce di rigatura. Sul verso di mano coeva: «*Cartula donationis quam fecit Henrigus Canis Sesmundo domino hospitalis de quadam petia terre*»; di mano del XIX secolo: «*S. Lorenzo alle Rivolte giugno 1181*».

Regesto:

Enrico, figlio del fu Cane, dona a Sismondo, rettore dello spedale di san Leonardo di Stagno, il quale riceve per il suddetto spedale, un pezzo di terra posto in Ripa d'Arno, in luogo detto Rotta. Per questa sua donazione Enrico riceve da Sismondo un anello di oro.

Fatto in Kinzica vicino alla chiesa di santa Cristina.

Rogo Adamo notaio imperiale.

Originale:

(S) In nomine domini nostri Iesu Christi dei eterni. Anno ab incarnatione eius millesimo centesimo octuagesimo primo, indictione tertiadecima, quarto Kalendarum iulii.

Manifestus sum ego Henrigus quondam Canis quia per hanc cartulam, pro honore dei et remedio anime mee et parentum meorum, inrevocabiliter inter vivos dono et trado tibi Sesmundo, domino et rectori hospitalis sancti Leonardi de Stagno, recipienti pro ipso hospitali, unam petiam terre posite in Ripa Sarni, in loco dicto Rotta, que tenet caput unum in Arno, aliud caput in via dicta Ledrella, latus in terra suprascripti hospitalis que fuit Sesmundi quondam Henrigi, aliud latus in terra Rustichelli quondam Bonbaronis; et est per mensuram stariora quinque et si plus vel minus.

Predictam petiam terre, qualiter ab omni parte circumdata et mensurata est per designata loca, in integrum cum inferioribus et superioribus et cum finibus et accessionibus et ingressibus suis, cum omni iure, proprietate et actione ac pertinentia sua tibi suprascripto Sesmundo, domino et rectori suprascripti hospitalis pro ipso hospitali, inrevocabiliter dono et trado et cedo atque mando omne ius et actionem directam et utilem michi inde competentem et te in rem tuam procuratorem facio quatinus procurator constitutus tuo nomine pro iamdicto hospitali directo et utiliter experiaris.

Pro qua mea donatione et traditione recepi a te meritum pro suprascripto hospitali anulum unum aureum.

Quam meam donationem et traditionem, si ego suprascriptus Henrigus vel meus heres sive cui nos eam dedissemus aut dederimus retollere vel minuere, aut inbrigare, impedire vel molestare quesierimus per aliquod ingenium tibi suprascripto Sesmundo, domino et rectori suprascripti hospitalis, vel tuis successoribus aut cui vos eam dederitis vel habere decreveritis, et si nos exinde actores dare volueritis et eam vobis ab omni homine defendere non potuerimus et non defensaverimus, spondeo ego suprascriptus Henrigus una cum meis heredibus, stipulatione a te sollempniter interposita, componere tibi prefato Sesmundo, domino suprascripti hospitalis et pro ipso recipienti, tuisque successoribus et quibus dederitis suprascriptam meam donationem et traditionem in duplum in consimili loco sub estimatione qualis tunc fuerit.

Et in tali ordine hec scribere rogavi Adam iudicem et notarium domini inperatoris.

Actum in Kinthica, prope ecclesiam sancte Cristine, sub porticu domus suprascripti Henrigi.

Signum + manus suprascripti Henrigi, qui hanc donationis cartulam fieri rogavit. Et sic confessus est ipse Henrigus suprascriptum dominum Sesmundum in possessionem suprascripte terre esse et pro ipso hospitali possidere.

Signa ++ manuum Guidonis quondam Bernarducci, Paganelli quondam Sesmundi, Pericioli filii Guasci, Bonfilii quondam Ugonis, rogatorum testium.

(S) Ego Adam, iudex ordinarius domini inperatoris Frederigi et notarius, post traditam conplevi, firmavi et dedi.